

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Měnová integrace v České republice

The Monetary Integration in the Czech Republic

Studentka: Bc. Dana Švastová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.

Ostrava 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Všechny použité zdroje uvádím v příloze.

Děkuji vedoucí práce Ing. Zuzaně Kučerové, Ph.D. za odbornou pomoc při tvorbě diplomové práce.

Ostrava

25. dubna 2008

Podpis

OBSAH

Úvod.....	6
1 Měnová integrace v Evropě.....	7
1.1 Historie měnové integrace v Evropě.....	7
1.1.1 Měnová integrace a její rozvoj.....	8
1.1.2 Wernerova zpráva.....	9
1.1.3 Had v tunelu.....	10
1.1.4 Evropský měnový systém.....	12
1.1.5 Evropský měnový systém jako neúplná měnová unie.....	15
1.2 Na cestě k jednotné měně.....	16
1.2.1 Delorova zpráva.....	17
1.2.2 Smlouva o Evropské unii.....	18
1.2.3 Projekt společné evropské měny a její realizace – budování HMU.....	20
1.3 Dílčí shrnutí.....	23
2 Dokumenty spojené se zavedením eura v České republice.....	24
2.1 Základní dokumenty spojené se vstupem do eurozóny po roce 2000.....	24
2.2 Strategie přistoupení České republiky k eurozóně a ERM II.....	25
2.2.1 Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně.....	26
2.2.2 Mechanismus směnných kurzů ERM II.....	28
2.2.3 Pravidla fungování mechanismu ERM II.....	29
2.3 Národní plán zavedení eura v České republice.....	30
2.4 Konvergenční program České republiky.....	31
2.5 Uskutečněné kroky v České republice při zavádění eura.....	32
2.5.1 Scénář jednorázového přechodu na euro.....	33
2.5.2 Zásady zavedení eura v České republice.....	34
2.5.3 Harmonogram zavedení eura.....	36
2.5.4 Kritéria pro přistoupení k eurozóně.....	38
2.6 Institucionální zabezpečení zavedení eura v České republice.....	39
2.7 Dílčí shrnutí.....	40

3 Přistoupení České republiky k eurozóně a jeho zhodnocení.....	41
3.1 Připravenost České republiky na problémy spojené s novým ekonomickým prostředím.....	41
3.2 Náklady a přínosy našeho integračního úsilí do Evropské unie.....	42
3.2.1 Přímé důsledky.....	43
3.2.2 Nepřímé důsledky.....	43
3.2.3 Institucionální dopady.....	44
3.2.4 Výhody z přijetí eura v praxi.....	45
3.2.5 Nevýhody a možná rizika z přijetí eura v praxi.....	48
3.2.6 Za kolik korun jedno euro?.....	49
3.2.7 Budoucnost evropské integrace.....	50
3.3 Euro v otázkách a odpovědích.....	50
3.3.1 Může ČR zůstat mimo euro?.....	50
3.3.2 Může ČR odmítnout euro?.....	51
3.3.3 Referendum: ano, či ne?.....	52
3.3.4 Česká cesta?.....	53
3.4 Dílčí shrnutí.....	54
 Závěr.....	56
Seznam použité literatury.....	58
Seznam zkratk.....	60
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	61
Seznam příloh.....	62

Úvod

„Zdvořilost a mezinárodní rozměr, který byl obvyklý během období zlatého standardu, má pro nás v současné době takové kouzlo, že se zdá téměř jako svatokrádež ptát se, zda tyto přínosy pramení ze zlatého standardu či spíše existovaly současně pouhou náhodou.“

Leland Yeager (1966)

Naším vstupem do Evropské unie jsme se zavázali, že po splnění stanovených podmínek zejména tzv. maastrichtských kritérií, přijmeme v České republice jako oficiální měnu euro. Na tento krok se připravujeme postupně. Česká národní banka zajišťuje zejména řešení otázek měnové politiky, Ministerstvo financí České republiky připravuje koordinaci institucionálního zajištění přijetí eura a další instituce na tomto procesu spolupracují. Euro se u nás bez nadsázky stalo druhou alternativní měnou po české koruně, takže jeho zavedení jako naší měny oficiální nebude představovat žádné technické těžkosti. Obtížná na zavedení eura v našich podmínkách je právě ekonomická konvergence, které bude v této souvislosti třeba dosáhnout.

Svou diplomovou práci jsem si rozčlenila do tří hlavních kapitol, které se váží k měnové integraci v České republice. V první kapitole se budu zabývat historií měnové integrace v Evropě a realizací společné evropské měny včetně budování Hospodářské a měnové unie. V druhé kapitole budu popisovat důležitou charakteristiku dokumentů, které jsou spojené se zavedením eura v České republice, dosud uskutečněné kroky včetně harmonogramu zavedení eura v České republice. Ve třetí kapitole objasním problematiku přistoupení České republiky k eurozóně a jeho zhodnocení. Zde se zaměřím především na přímé, nepřímé důsledky členství naší země v EU a hlavní institucionální dopady našeho členství.

Cílem diplomové práce je zmapování měnové integrace v České republice a zjištění hlavních výhod, nevýhod a možných rizik z přijetí eura v praxi. Praktickým výstupem je zjištění, jaké výhody a nevýhody přináší euro spotřebitelům, občanům, podnikatelům a jaké výhody přináší na makroekonomické úrovni.

1 Měnová integrace v Evropě

1.1 Historie měnové integrace v Evropě

Vývoj měnové politiky v rámci ES/EU je klasickou ukázkou toho, jak se může oblast, která stála v prvopočátku na okraji zájmu zakládajících států, postupně integrovat, až se stane jednou ze společných politik Společenství. ES/EU to trvalo čtyřicet let. Zároveň jde však o jedinou politiku, která prošla tak dramatickým vývojem.

Je třeba připomenout, že ačkoli je integrace v měnové oblasti ukončena, celý projekt Hospodářské a měnové unie EU (HMU) je velmi úzce svázán s hospodářskou politikou. Tato oblast je však na úrovni EU stále součástí mezivládní spolupráce. V důsledku toho je sice měnová politika ukončeným procesem, ale nástroje jednotlivých členských států v hospodářské oblasti a mezivládní rozhodování při jejich uplatňování mohou její výkon ovlivňovat. Tyto hospodářské nástroje jsou přitom pro stabilitu společné měny velmi důležité, a tak mají členské státy EU možnost uplatňovat na měnovou politiku stále svůj vliv.[4]

Důvody a motivy uplatňování tohoto vlivu, spojené s problémy při vytváření jednotné měny, lze nalézt v jednotlivých etapách historického vývoje evropské měnové integrace.

Evropskou měnovou integraci můžeme rozdělit na čtyři základní etapy:

- I. Období mezivládní spolupráce (1958-1970), kdy docházelo ke koordinaci měnových politik v rámci fungování Bretton-woodského měnového systému.
- II. Období užší kooperace (1971-1990), kdy došlo k novým integračním aktivitám – návrhu prvního plánu na vytvoření společné měny a vytvoření Evropského měnového systému.
- III. Období přípravy na zavedení jednotné evropské měny (1990-1998), charakteristické definováním základní koncepce celého projektu HMU a následně jeho postupnou, ale rychlou realizací.
- IV. Období vzniku HMU a dovršení měnové integrace (1999-dosud), kdy byla zavedena jednotná měna nejprve bezhotovostně, následně jako platidlo a veškeré kompetence ohledně měnové politiky členských států HMU převzala Evropská centrální banka.[4]

1.1.1 Měnová integrace a její rozvoj

Od roku 1968 bylo ve světě hospodářské oživení doprovázeno cenovými rozdíly a vnější nerovnováhou mezi jednotlivými státy, zejména SRN a Francií. Mezi členskými zeměmi existovaly odlišné priority týkající se střednědobých domácích makroekonomických cílů, což ohrožovalo jejich vnější rovnováhu. Každá země reagovala na spekulativní tlaky své měny jinak. Francie devalvací franku a SRN revalvací marky. Důsledkem bylo vytvoření napětí mezi evropskými měnami, které ohrožovalo další rozvoj společného trhu a fungování společné zemědělské politiky a vyvolalo potřebu koordinace hospodářských a měnových politik mezi členskými státy.

Komise ES reagovala na situaci 12. února 1969 předložením Memoranda o koordinaci hospodářských politik a měnové spolupráce uvnitř Společenství, známého jako Barreho plán.¹ Tento dokument se podrobně zabýval především úvodní fází uvažované užší měnové integrace a vycházel z předpokladu, že je třeba nejprve demonstrovat společnou snahu po měnové jednotě prostřednictvím fixace kurzů. Obsahoval tři hlavní doporučení vycházející z předpokladu, že hospodářská koordinace mezi členskými státy musí být doplněna o měnovou podporu ze strany Společenství: koordinaci střednědobých národních hospodářských politik, užší koordinaci krátkodobých národních hospodářských politik a ustavení společného mechanismu pro měnovou spolupráci.[4]

Uvedený plán nebyl jediným příspěvkem do diskuze o způsobu řešení měnové integrace v Společenství. Významným byl především tzv. Schillerův plán předložený přesně o rok později 12. února 1970 německou vládou. Z jeho textu vyplývalo, že to jsou právě rozdíly v hospodářských podmínkách, především v míře inflace, které způsobují tržní tlaky na změnu kurzů. A proto před jakýmkoli pokusem o fixaci měnových kurzů, případně zavedením společné měny, musí nastat efektivní koordinace hospodářské politiky v rámci Společenství. Byl to opačný pohled, než jaký předkládal Barreho plán a indikoval existenci odlišných koncepcí členských států v postupu, jak dosáhnout v ES užší měnové integrace.

¹ Byl to už druhý plán s tímto jménem. První byl předložen v únoru 1968, ovšem po intenzivní kritice byl přepracován a po roce předložen znovu (označovaný proto jako druhý Barreho plán). Raymond Barre byl místopředsedou Komise zodpovědným za hospodářské otázky.

1.1.2 Wernerova zpráva

Na zasedání Rady v Haagu ve dnech 1. a 2. prosince 1969 byl přijat návrh Komise na prohloubení spolupráce členských zemí Společenství v měnové a hospodářské oblasti s cílem zavedení jednotné měny. Na summitu se sešlo šest tehdejších členských zemí – SRN, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Itálie. Byla zde sestavena pracovní skupina pod vedením lucemburského ministerského předsedy Pierra Wernera. Rada uložila expertní skupině prozkoumat možnosti vývoje Společenství směrem k hospodářské a měnové unii a zároveň vypracovat analýzu stávajících názorů a nalezení sporných otázek v budování měnové unie.

Závěrečná zpráva expertní skupiny s názvem Hospodářská a měnová unie, tzv. Wernerova zpráva, byla zveřejněna 7. října 1970 a schválena 22. března 1971 na zasedání Rady v Hamburku. Wernerova zpráva představovala první ucelenou koncepci a důležitý plán na vytvoření hospodářské a měnové unie ve třech stádiích. Tohoto cíle mělo být dosaženo instalací společné měny nejdříve v roce 1980.[4]

Wernerova zpráva předpokládala:

- neomezenou konvertibilitu měn členských zemí vedoucí k úplné liberalizaci pohybu zboží a kapitálu na společném trhu,
- u směnných kurzů zrušení oscilačního pásma,
- pevně stanovené devizové kurzy mezi měnami v zemích Společenství a následné nahrazení jednotlivých měn měnou jednotnou.[4]

Členské země však měly k Wernerovu plánu velmi rozporná stanoviska, byl podroben velmi silné kritice, a to zejména ze strany SRN, a proto byl opakovaně modifikován. Snaha udržet devizové kurzy měn členských zemí s užším rozpětím v návaznosti na americký dolar skončila zásadním neúspěchem. V srpnu 1971 došlo k rozpadu bretton-woodského systému. Vyspělé země Společenství přešly k systému plovoucích kurzů a poměrně ambiciózní Wernerův plán nebyl realizován.

I když Wernerův plán měnové unie nebyl realizován, jeho základní principy a postupy byly využívány v procesu sjednocování měny v Evropě. Začátkem prvního stadia k vytvoření hospodářské a měnové integrace bylo stanoveno datum 1. ledna 1971. V první etapě hospodářské

a měnové unie byl vytvořen konvergenční program s cílem sblížit hospodářské ukazatele jednotlivých členských států a poté mělo být zahájeno koordinované řízení směnných kurzů, zaměřené na udržení stabilních kurzů měn členských zemí mezi sebou navzájem a flexibilních vůči americkému dolaru. K tomuto účelu byl vytvořen kurzový mechanismus tzv. „had v tunelu“.

1.1.3 Had v tunelu

Velmi důležitou součástí vytváření HMU byl tzv. Had v tunelu, systém pro sblížování bilaterálních měnových kurzů evropských měn, jejichž hodnota byla určována ve vztahu k americkému dolaru. Cílem bylo vytvoření systému vzájemného navázání evropských měn a zajištění jejich stability vazbou na americký dolar. Tento vytvořený systém předpokládal větší úsilí v koordinaci hospodářských politik, na což měla dohlížet Rada ministrů financí (ECOFIN).

Rozvíjení HMU mělo ale špatné startovací podmínky. Její začátek realizace nebyl v tehdejší inflačním kontextu příliš příznivý. V roce 1971 nastoupila světová měnová krize, která vedla v srpnu ke zrušení konvertibility dolaru a poté v roce 1973 dochází i ke zhroucení bretton-woodského systému pevných kurzů a přechodu na systém plovoucích kurzů.² Ve snaze reagovat na situaci a udržet měnovou spolupráci v rámci první etapy Wernerova plánu bylo rozhodnuto o vytvoření systému vzájemného navázání evropských měn a zajištění jejich stability vazbou na americký dolar. Základem se stal podpis basilejské dohody mezi ústředními bankami členských a kandidátských zemí 10. dubna 1972, která se stala základem systému označovaného jako „had v tunelu“: evropské měny navázané na sebe představovaly hada (maximální rozpětí 2,25%), tunel potom rozpětí vůči dolaru (4,5%), ve kterém se pohybovaly. Jinými slovy, užší rozpětí evropských měn se pohybovalo uvnitř širšího rozpětí, který činila fluktuace měn členských států MMF v rozmezí 4,5%. Tento systém začal fungovat od 24. dubna 1972.[4]

V souvislosti s postupnou realizací HMU došlo 6. dubna 1973 ke vzniku Evropského fondu pro měnovou spolupráci, který se měl stát jakýmsi zárodkem budoucího systému centrálních bank a byl nakonec jediným realizovaným výstupem Wernerova plánu. Had v tunelu nezůstal dlouho ve své původní podobě. Nestabilní mezinárodní měnová situace a postupná devalvace dolaru donutily v březnu 1973 státy sdružené v hadovi k tzv. opuštění tunelu. Had sice zůstal zachován, ale

2 V reakci na tyto události došlo na základě tzv. Smithsonianské dohody z 18. prosince 1971 k devalvaci dolaru vůči zlatu a ostatním měnám.

jednotlivé země z něj postupně vystupovaly a z části vstupovaly zpět, až se v něm nakonec udržely pouze silné měny (německá marka, dánská koruna). Efekty zhodnocení, které tímto pro členy měnového hada vznikly, byly spojeny s příliš velkými ztrátami v mezinárodně-obchodní konkurenci. Velká Británie, Irsko a Itálie proto brzy z měnového hada vytouply. Francie se nějaký čas snažila udržet krok se zhodnocováním německé marky, nakonec ale stejně přechodně (leden 1974) a posléze definitivně hada opustila. V dalších letech se stal had fakticky zónou německé marky, na jejíž stabilitu vázaly svoji měnovou politiku okolní státy (Dánsko, Benelux).[4]

Neúspěch hada měl dopad na celou koncepci HMU a přes velkou snahu ES Wernerův plán ztroskotal. Komise v dubnu 1973 navrhla, aby se Společenství posunulo od roku 1974 do druhé fáze budování měnové unie, ale v Radě nebylo dosaženo dohody. Měnový had ztroskotal na faktu, že země s „měkkou“ měnou vypověděly užší spolupráci vždy, když musely svoji politiku přizpůsobovat pod tlakem relativně stabilní německé marky. Příčina tohoto chování byla jasná: hospodářské rozdíly mezi členskými státy byly na začátku 70. let ještě příliš velké na to, aby se mezi jejich měnami udržely pevné měnové kurzy. Chyběla konvergence, to znamená společná shoda v základních ekonomických ukazatelích, které jsou předpokladem k účasti v měnové unii.

I přes nezdar byla Wernerova zpráva velmi důležitým mezníkem. Vytvoření plánu pro přechod k HMU znamenalo akceptování vize, že další kroky v rámci evropské integrace povedou právě tímto směrem. A to i přesto, že byly v důsledku zmíněných potíží zastaveny. Ukázalo se totiž, jak určující jsou dosavadní hospodářskopolitické integrační vztahy pro vlastní strategii a cíle členských států v této oblasti. Státy reagovaly na stupňující se hospodářskou krizi odlišně. Některé, mezi nimi Francie, se pokoušely bojovat proti hospodářské recesi a zvyšující se nezaměstnanosti revitalizačními programy a nízkými úroky a obětovaly přitom stabilitu vlastní měny. Německo a jiné země s tradicí cenové stability daly přednost boji proti inflaci. S takto protikladným vnímáním a následnou reakcí na tehdejší situaci nebylo možné měnovou unii uskutečnit.

Za prvé se ukázalo, že tzv. ekonomicko-funkční cesta evropské integrace nebude tak snadnou a rychlou záležitostí, jak se zdálo ještě na konci 60. let po úspěšném dokončení celní unie. Za druhé se některé státy v čele s Francií přesvědčily o nutnosti změny jejich dosavadní hospodářské politiky, která se při řešení hospodářské krize ukázala jako neúčinná. Inflace a znehodnocení měny nevedly k vyšší zaměstnanosti a hospodářskou situaci zemí ještě zhoršovaly. Za třetí, nejistota ohledně chování Velké Británie jako nového člena Společenství a její požadavky na změnu některých základních principů, na nichž ES fungovala, měly za následek politické přeskupení ve vztazích

mezi členskými státy. Postupem času se toto projevilo v obnovení úzké spolupráce mezi Německem a Francií. Obě země se rozhodly postupovat společně a čelit požadavkům na radikální reformy ES a zároveň udržet naživu myšlenku další integrace. V oblasti měnové politiky jí bylo vytvoření Evropského měnového systému.

1.1.4 Evropský měnový systém

Evropský měnový systém (EMS) se stal alternativním projektem měnové integrace a volnější variantou měnového hada. Stal se nástrojem pro dosažení relativní měnové stability uvnitř ES prostřednictvím intervenčního mechanismu, rozšířením úvěrových mechanismů a zavedením nové účetní jednotky. Návrh na zřízení tohoto systému přednesl v říjnu 1978 tehdejší předseda Komise Roy Jenkins. Politicky jej zaštilili francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing a německý kancléř Helmut Schmidt. Po definitivním potvrzení projektu Evropskou radou v Bruselu v prosinci 1978 začal EMS fungovat od 13. března 1979.

Hlavním úkolem systému bylo stát se hlavním článkem strategie trvalého růstu a stability, jejíž součástí bylo vytvořit v Evropě zónu měnové stability. Mimořádně stimulující roli pro tento projekt měl trvalý pokles a volatilita kurzu amerického dolaru po rozpadu bretton-woodského systému, který posiloval zájem států ES na relativně samostatné měnové spolupráci i za cenu vyšší koordinace. Francie zahájila hospodářskou a měnovou politiku silněji orientovanou na cenovou stabilitu, od které očekávala i pozitivní vliv na stabilitu měnových kurzů. Co se týká perspektivy další integrace, byla koncepce EMS slabá a neměla žádné sjednocující ambice. EMS měl svou základnu jak na půdě Společenství, tak i jednotlivých členských států, jeho vznik byl však založen na dohodách mezi národními centrálními bankami.³ Teprve schválením Jednotného evropského aktu (1987) vplynul EMS do práva ES.[4]

Struktura EMS zahrnovala tři základní prvky:

- Evropskou měnovou jednotku
- mechanismus měnových kurzů
- úvěrové mechanismy[4]

3 Dohoda národních centrálních bank ES o způsobu fungování EMS (13. března 1979), Akt národních centrálních bank ES o krátkodobé měnové pomoci (13. března 1979), rozhodnutí správní rady Evropského fondu pro měnovou spolupráci (13. března 1979).

Evropská měnová jednotka (European Currency Unit – ECU)⁴ představovala koš všech zúčastněných měn a měla pevnou hodnotu složenou z jejich podílů. Národní měny byly v ECU zastoupeny úměrně ke své ekonomické síle, jejich podíl se měnil každých pět let a odpovídal podílu, který měl HDP členské země na celkovém HDP Společenství. Do přijetí Smouvy o EU v roce 1992 byly provedeny pouze dvě revize v měnovém koši ES: v roce 1984 začleněním řecké drachmy a v roce 1989 zapojením španělské pesety a portugalského escuda. Složení měnového koše ECU přibližuje tabulka 1.1.

Tabulka 1.1 **Složení měnového koše ECU**

Měna	Počet jednotek národní měny v 1 ECU/od 21.9.1989	Podíl národní měny v 1 ECU v % 21.9.1989
Německá marka	0,6242	30,53
Francouzský frank	1,332	20,79
Nizozemský gulden	0,2198	10,21
Belgický a lucemburský frank	3,301	8,91
Italská lira	151,8	7,21
Dánská koruna	0,1976	2,71
Irská libra	0,008552	1,08
Britská libra	0,08784	11,17
Řecká drachma	1,44	0,49
Španělská peseta	6,885	4,24
Portugalské escudo	1,393	0,71

Zdroj: Lacina, L. (2007, s. 202)

ECU byla zavedena pouze v bezhotovostní podobě. Jejím hlavním úkolem bylo plnit funkci rezervní měny uvnitř Společenství (transakce mezi centrálními bankami, sestavování rozpočtu, zemědělské platby, převody ze strukturálních fondů atd.) a sloužit jako nástroj transakcí uvnitř celého EMS. Rozlišovalo se mezi tzv. oficiální (používaná v rámci EMS), soukromou (bankovní operace) a zelenou ECU (určenou pro zemědělské platby).[4]

Zajímavé je posoudit, jak se ECU uplatnil v praktickém hospodářském životě. Opakuji, že nejde o obvyklou měnu – neexistuje nějaká centrální banka, která by ECU emitovala a řídila jejich oběh.

4 ECU nahradila Evropskou účetní jednotku EUA (European Unit of Account) z roku 1975, která byla nástupcem Evropské měnové účetní jednotky EMUA (European Monetary Unit of Account) z roku 1973.

Jde pouze o umělou směs měn členských zemí. Přesto však se ECU stalo velmi populární jako měnová jednotka, v níž jsou vyjadřovány hodnoty obligací na mezinárodním trhu.[6]

Mechanismus měnových kurzů (Exchange Rate Mechanism – ERM) fungoval na základě tzv. paritní mřížky a tzv. indikátoru divergence a byl nejdůležitější součástí systému. Stal se kompromisem mezi Francií, která chtěla stanovit měnová pásma vazbou k ECU, a Německem, jež požadovalo definovat měnová pásma bilaterálně. Měny zúčastněných zemí byly pevně svázány ve dvojicích (tzv. směrné kurzy) a tvořily paritní mřížku, v níž se mohly pohybovat ve flukтуаčním rozpětí $\pm 2,25$ % od centrální parity. Některé země si mohly zvolit širší rozpětí ± 6 % [případ Itálie, později Španělsko (1989), Velká Británie (1990-1992), Portugalsko (1992)]. Pokud byla tato hodnota v jisté dvojici překročena, musely obě centrální banky intervenovat a kurz opět stabilizovat.⁵ K tomu sloužily úvěrové mechanismy. Kryly náklady z devizových intervencí nebo sloužily k překlenutí deficitů platební bilance. Tento nástroj umožňoval poskytování úvěrů za různých podmínek – rozlišovaly se velmi krátkodobé, krátkodobé a střednědobé úvěry.[4]

Intervence se však prováděla již před prolomením hranice povoleného rozpětí, když se kurz dostal alespoň do 75 % tohoto pásma (tzv. hranice divergence). Indikátor divergence byl vedle paritní mřížky druhou součástí směnného mechanismu. Umožňoval odpovědné stanovení povinnosti intervenovat v rámci ERM. Pro rozvoj další integrace byl kurzový mechanismus politicky velmi důležitý. Čím úžeji byly stanoveny šíře pásma, tím více bylo zapotřebí, aby členové EMS uskutečňovali stejně zaměřenou měnovou, finanční a hospodářskou politiku, a tím menší manévrovací prostor měly jednotlivé národní centrální banky. Šíře pásma poskytovala posléze informaci o tom, jaké úrovně konvergence mezi sebou dosáhly země v klíčových úsecích hospodářské politiky a jaká je jejich vůle k celkové stabilitě Společenství. To byl také důvod, proč se ne všechny země trvale a od počátku podílely na kurzovém mechanismu. Tzv. jádro EMS, které uplatňovalo užší hranici $\pm 2,25$ %, tvořily Belgie, Dánsko, SRN, Francie, Nizozemsko, Lucembursko a Irsko.[4]

EMS se také osvědčil jako nástroj vnější měnové stability, tedy stability měnových kurzů, a vnitřní měnové stability založené na stabilitě cen a nákladů uvnitř členských zemí. Od roku 1987 se EMS ustálil a posunul se k opravdovému systému fixních kurzů. To činilo na druhé straně systém příliš

5 Podle Basilejsko-nyborské úmluvy (Basel-Nyborg Agreement, tzv. Malá reforma EMS) z 12. září 1987 mohly centrální banky zasahovat do vývoje kurzu i dříve, preventivně, když příslušná měna nedosahovala horní hranice pásma (integrální intervence).

rigidním a náchylnějším ke spekulativním útokům, které vyvrcholily počátkem 90. let.

Při celkovém hodnocení působení EMS je proto nutné vzít v potaz krizovou situaci, jež nastala v letech 1992-1993 a částečně zkorigovala předchozí optimistické výroky o pozitivním fungování EMS. V září 1992 a v listopadu 1992 až v květnu 1993 došlo k prudkým turbulencím v EMS. Trhy testovaly měnový kurz italské liry a britské libry – a vyhrály. S výjimkou německé marky a nizozemského guldeny muselo být 2. srpna 1993, kdy krize vyvrcholila, flukтуаční pásmo rozšířeno na $\pm 15\%$, což vedlo fakticky k vyřazení EMS z provozu. Přínosem této krize bylo, že zároveň otestovala dosavadní úroveň měnové integrace a měnící se tendence v této oblasti u jednotlivých členů Společenství. Velká Británie se od té doby do směnného mechanismu EMS již nevrátila.[4]

S odstupem je EMS, přes měnové turbulence v letech 1992-1993, hodnocen ekonomickými a politologickými experty převážně pozitivně – jako nástroj pro udržení měnové stability a do té doby nejúspěšnější pokus o stabilizaci kurzů národních měn. I když z jeho koncepce bylo jasné, že nemůže sloužit jako adekvátní struktura pro posun k HMU, ale je spíše přechodným řešením pro překlenutí předchozích problémů. Dlouhodobost fungování byla z ekonomického pohledu neudržitelná.

1.1.5 Evropský měnový systém jako neúplná měnová unie

Evropský měnový systém je svou koncepcí – založené na fixních měnových kurzech – v ekonomické teorii často označován jako tzv. neúplná měnová unie. Vzniká tehdy, pokud sváže dotyčná země svoji měnu s jinou měnou/měnami. Společně ji tvoří všechny zainteresované státy. Základní charakteristikou takového režimu je nestálost, která se projevuje tendencí k dezintegraci, k níž dojde po nějaké krizi. Důvody, proč státy odstoupí od svého závazku a dojde ke krizi, jsou v zásadě tři. Tyto důvody zároveň vysvětlují, proč je systém fixních kurzů dlouhodobě neudržitelný a proč byl dlouhodobě neudržitelný EMS.

Prvním je problém reputace. Měnové autority v této situaci většinou nesledují pouze jeden cíl (zachování pevně stanoveného měnového kurzu), ale odděleně od něj i další domácí cíle, např. financování rozpočtového deficitu nebo snížení nezaměstnanosti. Čím větší váhu centrální banka přikládá domácím cílům, tím méně je měnový režim důvěryhodný. Například země s vysokou

inflaci bude jen obtížně důvěryhodně fixovat svůj měnový kurz, protože jakmile k fixaci dojde, budou měnové autority stimulovány k tomu, aby snížily nezaměstnanost. Toto pokušení je tím větší, čím větší je snaha o stabilizaci zaměstnanosti.[4]

Druhý problém souvisí s nastavením systému fixních kurzů, resp. úrovně peněžní zásoby a úrokové míry. Zda tu bude jedna země, která bude nazávisle rozhodovat o měnové politice a ostatní ji budou následovat (asymetrický model), nebo budou státy spolupracovat (symetrický model). Většina systémů fixních kurzů fungovala na základě asymetrického modelu, což byl i případ EMS. Důsledkem této asymetrie bylo, že slabé měny byly nuceny k měnovému přizpůsobování se německé marce. Když vznikla spekulativní krize, která vyžadovala intervence na devizovém trhu, vůdčí země (Německo) si většinou nepřála ovlivnění vlastní peněžní zásoby a snížení úrokových sazeb, a proto většinu intervencí sterilizovala. Výsledkem této snahy bylo, že německou peněžní zásobu neovlivňovaly operace na devizovém trhu zemí slabších měn, zatímco u ostatních zemí tomu bylo naopak. Zátěž přizpůsobení nenesly všechny země rovnoměrně.[4]

Třetí problém je spojený se zvyšující se mobilitou kapitálu. Tento jev činí režim fixních měnových kurzů ještě křehčí. Tam, kde panuje vysoká mobilita kapitálu, vede očekávání devalvace k okamžitému přesunu velkých objemů kapitálu v reakci na rozdíly v úrokových sazbách.[4]

Všechny zmíněné problémy ukázaly, že i EMS, stejně jako ostatní fixní měnové režimy, mohl mít pouze omezené trvání. Jeho dlouhodobá neudržitelnost měla jen dvě řešení: buď se rozhodnout pro větší flexibilitu měnových kurzů, nebo pro vytvoření úplné měnové unie s jedním rozhodovacím centrem a společnou měnou. Většina členských zemí EU si vybrala druhou možnost.

1.2 Na cestě k jednotné měně

Znovuoživení myšlenky na vybudování HMU přišlo s nástupem nové Komise v čele s Jacquesem Delorse v lednu 1985 a jejím záměrem bylo dospět k dokončení jednotného vnitřního trhu. To se projevilo už v první revizi primárního práva, Jednotném evropském aktu, kde byla tato otázka zmíněna jako jedna z priorit. Úmysl vytvořit HMU byl specifikován v preambuli, ovšem bez konkrétního časového upřesnění. Rozhodnutí vytvořit do konce roku 1992 v ES společný trh ale vyvolávalo otázku, zda tento trh vyžaduje zároveň vytvoření měnové unie. Hlavním oponentem tohoto řešení se stala Velká Británie, jejíž premiérka Margaret Thatcherová vylučovala jakékoliv

úvahy o přenesení další suverenity z národní úrovně na úroveň Společenství, jež by vytvoření HMU vyžadovalo. Objevilo se několik iniciativ a analýz, které se podmínkami dalšího hospodářského rozvoje zabývaly. Například zpráva Tommaso Padoa-Schioppy „Výkonost, stabilita a spravedlnost“ z 23. dubna 1987, vypracovaná na žádost Komise, která mimo jiné analyzovala také měnovou spolupráci a vyslovila se pro výrazné posílení struktury EMS k zajištění volného pohybu kapitálu nebo politické memorandum německého ministra zahraničních věcí Hanse-Dietricha Genschera z 26. února 1988, jenž navrhl vytvoření Evropského měnového prostoru a Evropské centrální banky.[4]

Postoj SRN, která Společenství v prvním pololetí roku 1988 předsedala, Francie a Itálie byl spolu s ekonomickými úvahami souvisejícími s realizací společného trhu pro další kroky v oblasti HMU klíčový. Francie očekávala od budoucí měnové integrace víc než pouhou reformu stávajícího EMS a podobný názor zastávala rovněž Itálie. Jedním z důvodů francouzské ochoty k výraznému posunu v měnové integraci byla stěžejní role německé marky v rámci EMS. Německý názor signalizovalo zmíněné Genscherovo memorandum, které se projednávalo na zasedání Evropské rady v červnu 1988.⁶ [4]

1.2.1 Delorsova zpráva

Na jednání hlav států a předsedů vlád 27. a 28. června 1988 v Hannoveru učinila Evropská rada zásadní krok pro další rozvoj měnové integrace. Udělila mandát 17člennému výboru expertů⁷ pod vedením tehdejšího předsedy Komise ES Delorse k tomu, aby během jednoho roku prozkoumali a předložili zprávu s návrhem konkrétních etap k uskutečnění Hospodářské a měnové unie. Výbor předložil tzv. Delorsovu zprávu 12. dubna 1989.[4]

Delorsova zpráva obsahovala kromě shrnutí dosavadního stavu hospodářské a měnové integrace analýzu důsledků při vytváření závěrečné fáze budování HMU (včetně institucionálního uspořádání) a detailní návrhy, kterých má být dosaženo v rámci realizace HMU. Dokument definoval čtyři základní elementy:

a) jednotný trh s volným pohybem zboží, služeb, osob a kapitálu,

⁶ S. George uvádí, že důležitým motivem pro úvahy o vytvoření společné měny byla dominantní pozice amerického dolaru v mezinárodním měnovém systému, která přinášela výhody ekonomice Spojených států.

⁷ Výbor se skládal z guvernérů centrálních bank členských zemí ES, tří nezávislých expertů a předsedy Komise.

- b) realizace soutěžní politiky zaměřené na posilování tržního mechanismu,
- c) společná politika, jejímž předmětem je realizace strukturálních změn a oblastního rozvoje,
- d) koordinace makroekonomické politiky včetně závazných pravidel pro rozpočtovou politiku členských vlád.[6]

Je příznačné, že zpráva ideově vycházela z Wernerova plánu a navrhla vybudovat měnovou unii ve třech etapách. První etapa měla začít 1. července 1990,⁸ o termínech ostatních fází sice nehovořila, ale zdůraznila, že by mělo dojít k jasnému načasování třetí etapy. V první etapě mělo dojít k využití možností EMS, zejména v důsledku vstupu všech států do mechanismu měnových kurzů, a posílení úlohy Výboru guvernérů centrálních bank. Ve druhé etapě měla být posílena koordinace hospodářských a rozpočtových politik a také zahájena institucionální příprava na zavedení společné měny. Odpovědnost za politická rozhodnutí měly nést stále národní instituce. Konečná etapa měla přinést dovršení měnové integrace členských zemí: zavedení společné měny a přenesení kompetencí v měnové politice na instituce Společenství.

Evropská rada schválila Delorsovu zprávu jako „Strategii evropské Hospodářské a měnové unie“ v červnu 1989 na zasedání v Madridu a rozhodla o započetí první etapy od 1. července 1990. Na jednom z dalších zasedání v říjnu 1990 v Římě bylo rozhodnuto o započetí druhé etapy od 1. ledna 1994. Mezitím v srpnu 1990, publikovala Komise dokument se vznikem HMU a zároveň odpověď na kritiku, že je společná měna zaváděna bez adekvátního zhodnocení ekonomických důsledků.

O dalších otázkách a návrzích vyplývajících z Delorsovy zprávy a jejich konkretizaci měla jednat od 15. prosince 1990 mezivládní konference o HMU, která probíhala současně s další mezivládní konferencí jednající o politických otázkách. Paralelní jednání obou konferencí ukazuje, že HMU neměla být žádným krokem. HMU měla být spíše včleněna do všeobecného procesu prohlubování integrace, i když se později musela zcela nepochybně, vlivem svého dopadu na vnitřní politiku jednotlivých vlád a konečně svým ojedinělým významem, vydělit jako zcela výjimečný faktor, jehož působení nakonec ovlivní charakter další politické integrace.[4]

1.2.2 Smlouva o Evropské unii

Intenzivní jednání obou mezivládních konferencí, které byly zahájeny 15. prosince 1990 v Římě

⁸ K tomuto datu mělo vsoupat v platnost nařízení o liberalizaci pohybu kapitálu.

a ukončeny 10. prosince 1991 v Maastrichtu, vyústila v přijetí Smlouvy o Evropské unii, historicky nejrozsáhlejší reformy primárního práva, tato smlouva byla podepsána 7. února 1992.

Jejím základem se stala třípilířová struktura EU, přičemž HMU se stala součástí prvního, nadnárodního pilíře,⁹ a zároveň jedním z hlavních cílů nově vytvořené Evropské unie. Projekt HMU smlouva rozčlenila na kapitoly o hospodářské politice a měnové politice. Podle smlouvy zahrnuje HMU „neodvolatelné stanovení měnových kurzů vedoucí k zavedení jednotné měny – ECU, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku ve Společenství v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží“. Rozhodnutím zavést společnou měnu Unie zároveň zakotvila, že se měnová politika stane jednou z dalších společných politik.[4]

Smlouva definovala, že budou neodvolatelně fixovány měnové kurzy národních měn, než je nahradí po technicky nutném přechodném období jednotná měna. Obsahovala rovněž pojistku pro automatické spuštění HMU. Hlavním nástrojem hospodářské části HMU se stalo přijímání hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství. Primární roli zde dostala Rada, která spolupracuje s Komisí a předkládá závěry Evropské radě. Na základě postoje Evropské rady jsou v Radě přijímány kvalifikovanou většinou doporučení, o kterých je informován Evropský parlament. V rámci koordinace hospodářské politiky se sledují makroekonomické ukazatele (především deficity veřejných financí) a je prováděno jejich hodnocení, které slouží k prevenci před ohrožením HMU nezodpovědným chováním některého státu.

Smlouva o EU vstoupila v platnost po komplikovaném ratifikačním procesu 1. listopadu 1993. Další revize primárního práva ES, Amsterodamská smlouva (1997), žádné změny související přímo s projektem HMU nepřinesla. Byla ovšem doplněna o novou oblast společného zájmu, kterou se stala zaměstnanost. K menším změnám došlo v následující revizi, Smlouvě z Nice (2001). Týkaly se přechodu hlasování v Radě z jednomyslného na rozhodování kvalifikovanou většinou v oblastech poskytování asistence a finanční pomoci členskému státu Společenství, pokud se ocitne ve vážných hospodářských potížích, postoje EU k otázkám HMU na mezinárodní úrovni a přijetí opatření nezbytných pro rychlé zavádění jednotné měny ve členských státech.[4]

9 Ostatní dva pilíře byly mezivládní – Společná zahraniční a bezpečnostní politika a Spolupráce v oblasti justice a vnitra.

1.2.3 Projekt společné evropské měny a její realizace – budování HMU

Harmonogram kroků při vytváření HMU byl Smlouvou o EU rozvžen do tří základních etap, které na sebe vzájemně navazovaly. Během nich došlo k postupné realizaci HMU, přičemž tyto etapy byly rozdílné co do obsahu i délky. Zatímco první etapa byla pouze startovací a z hlediska koordinace ne příliš náročná, ve druhé etapě byla učiněna nejdůležitější rozhodnutí, přijata potřebná opatření a členské země měly splnit konvergenční kritéria (viz. Příloha č.1). Navíc nebylo zpočátku zřejmé, jak dlouho potrvá, rozhodnutí padlo až v jejím průběhu. Na ni navázala třetí etapa, která se pojila se vznikem HMU a během níž byla evropská měna zavedena v hotovostní podobě (bankovky a mince).

Schválený postup přechodu k HMU a vytvoření jednotné měny byl nakonec důsledkem kompromisu, kterého musely členské státy dosáhnout, aby mohla být tato idea realizována.[4]

Startovací fáze

První etapa již začala 1. července 1990 a končí 31. prosince 1993. Zahájila proces budování HMU sérií přípravných kroků. V ekonomické oblasti došlo k dokončení jednotného vnitřního trhu a realizaci volného pohybu zboží, osob, kapitálu a služeb. Rozpočtově byly posíleny nástroje politiky hospodářské a sociální soudržnosti (především strukturální fondy) za účelem výraznějšího omezení regionálních rozdílů uvnitř EU. Dalším významným prvkem byla koordinace rozpočtových politik členských států, v jejíž rámci mělo dojít k odstranění překážek, které by tomu bránily, s cílem dosáhnout konvergence základních makroekonomických ukazatelů. V rámci Výboru guvernéřů centrálních bank byla posílena konzultace v oblasti měnových politik členských států a prosazování jejich koordinace se záměrem dosáhnout cenové stability.

Všechny měny členských států měly vstoupit do mechanismu měnových kurzů EMS a národní vlády byly vyzvány, aby eliminovaly omezení, která brání soukromému používání ECU. Soukromá ECU nebyla sice nikde oficiálním platidlem, ale bankovní sektor s ní obchodoval jako s běžnou měnou a její cena byla určována podle nákupního a prodejního kurzu. Některé státy ovšem kladly překážky při jejím využívání, například při povolování soukromých účtů v ECU. Tyto bariéry měly být během první etapy odstraněny.[4]

Přechodná fáze

Druhá etapa začala 1. ledna 1994 a končí 31. prosince 1998 a byla zároveň nejdůležitější a také nejnáročnější fází přechodu k HMU. Vytvořila instituciální, ekonomické a právní předpoklady pro

zavedení společné měny, protože se začátkem třetí etapy již došlo ke vzniku HMU. Na počátku této etapy začal fungovat Evropský měnový institut (EMI) jakožto institucionální předchůdce Evropské centrální banky (ECB) a s koncem této etapy také zanikl. Kompetence národních centrálních bank přitom zůstaly nedotčeny. EMI začal koordinovat (nikoli kontrolovat) měnovou politiku a přepravovat vznik Evropského systému centrálních bank (ESCB) a ECB. Jeho úkolem bylo vytvořit – po stránce regulační, organizační a logistické – základy, které budou tyto instituce potřebovat k plnění svých úkolů.

V roce 1996 vyhlásila Evropská komise společně s Evropským parlamentem komunikační strategii v rámci Programu informovanosti občana Evropy (PRINCE). Jeho cílem bylo posílit důvěru veřejnosti v naplnění Smlouvy o Evropské unii, pokud jde o vytvoření HMU, a zvýšit informovanost mezi bankami a dalšími institucemi poskytující finanční služby. Rozhodnutím summitu Evropské rady 15. a 16. prosince 1995 v Madridu bylo stanoveno, že jednotná měna ponese název „euro“.¹⁰ Na tomto setkání byl schválen plán závěrečného přechodu k HMU.[4]

Na zasedání Evropské rady v Amsterdamu ve dnech 16. a 17. června 1997 byl schválen formou rezoluce Pakt stability a růstu. Smyslem tohoto nástroje bylo zajistit plnění fiskálních kritérií i po vstupu členského státu do HMU. Účastníci amsterdamského setkání rovněž dospěli k závěru o principech nového mechanismu měnových kurzů (tzv. ERM II), který se týkal zemí mimo eurozónu, a podpořili nařízení regulující právní rámec evropské měny. ERM II kopíruje fungování předchozího mechanismu: měnové kurzy fluktuující v pásmu $\pm 15\%$ od centrální parity, euro plní úlohu měnové kotvy, intervence na měnových trzích nesmí ohrozit měnovou stabilitu eurozóny a hlavní zátěž případných intervencí nesou centrální banky na měnové unii neparticipujících zemí.

V závěru druhé etapy, 2. a 3. května 1998, rozhodla Rada EU ve složení hlav států a šéfů vlád na svém mimořádném zasedání, že do HMU vstoupí k 1. lednu 1999 jedenáct členských zemí: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Hlavním ukazatelem bylo plnění konvergenčních kritérií a soulad právních předpisů s pravidly HMU. Mimo oblast eurozóny zůstaly Řecko a Švédsko, státy, které podle Rady nesplnily konvergenční kritéria. Další dvě země, Velká Británie a Dánsko, využily své výjimky (opt-out) ve Smlouvě o EU a svou účast ve třetí etapě odmítly. Dne 25. května 1998 jmenovaly vlády jedenácti budoucích členských států HMU prezidenta, viceprezidenta a čtyři další členy Výkonné rady ECB.

¹⁰ Původně přijatý název zakotvený ve Smlouvě o EU zněl ECU. Toto pojmenování ovšem odmítlo Německo a během roku 1995 vyvolalo diskusi o novém názvu.

ECB a národní centrální banky zúčastněných členských států vytvořily Evropský systém centrálních bank, který začal ve třetí etapě formulovat a definovat jednotnou měnovou politiku EU.[4]

Závěrečná fáze

Od 1. ledna 1999 začala třetí etapa (1. leden 1999 – 30. červen 2002), čímž zahájila HMU oficiálně svoji činnost. Kompetence v měnové politice přešly na úroveň Společenství, zodpovědnost za provádění měnové politiky převzal Evropský systém centrálních bank a Evropská centrální banka. Při zahájení této etapy byly pevně zafixovány měnové kurzy mezi měnami zúčastněných států a eurem. Přesné hodnoty této fixace nám ukazuje tabulka 1.2.

Tabulka 1.2 Přepočítací koeficienty mezi měnami zemí HMU a eurem k datu 1.1.1999

Stát	Měna	Ekvivalent za 1 euro
Irsko	IEP	0,787564
Německo	DEM	1,95583
Nizozemí	NLG	2,20371
Finsko	FIM	5,94573
Francie	FRF	6,55957
Rakousko	ATS	13,7603
Belgie/Lucembursko	BEF/LUF	40,3399
Španělsko	ESP	166,386
Portugalsko	PTE	200,482
Řecko	GRD	340,750
Itálie	ITL	1936,27

Zdroj: Lacina, L. (2007, s. 219)

K 1. lednu 2001 se k HMU po splnění konvergenčních kritérií připojilo jako dvanáctý člen Řecko. Počínaje 1. lednem 2002 pak došlo k fyzickému zavedení eura do oběhu a současně k výměně národních bankovek a mincí za euro.

Vznikem HMU a zavedením eura jako platidla byla sice formálně dovršena měnová integrace, ale fakticky tento proces stále pokračuje, protože tu jsou členské státy, které stojí zatím vně eurozóny. Ať už z toho důvodu, že nesplnily konvergenční kritéria či ještě nebyly členy EU a na vstup se musí připravit (pre-ins), nebo mají výjimku ze smlouvy (opt-outs). Všechny státy, které se neúčastní třetí

etapy, mají po splnění požadovaných podmínek možnost se k Eurozóně kdykoli připojit. Každé dva roky je zkoumáno plnění jejich konvergenčních kritérií, přičemž toto hodnocení může být provedeno i na jejich vlastní žádost. Hlavní rozdíl ovšem spočívá v tom, že státy s opt-outs se připojit nemusí, zatímco pre-ins ano.¹¹ V jejich případě je zásadní časový okamžik, kdy splní konvergenční kritéria nutná ke vstupu do HMU, přičemž neexistuje konkrétní termín, do kdy tak musí učinit. Proto také existují různé národní strategie, které počítají s různými termíny přechodu na euro – od států, které tak hodlají učinit co nejdříve až po země, které tento krok plánují na pozdější dobu.[4]

1.3 Dílčí shrnutí

Pohled na zásadní kroky evropské měnové integrace ukázal, jak složitým vývojem tato oblast až do zavedení společné evropské měny na přelomu dvacátého a dvacátého prvního století prošla. To, že má velká část Evropy společnou měnu, která funguje, je bezpochyby úspěchem celého integračního procesu. Už v úvodu byla zmíněna asymetrie mezi hospodářskou a měnovou částí projektu, takže de facto existuje pouze měnová unie, zatímco hospodářské unie se společným fiskálním a daňovým systémem EU dosud nedosáhla. K optimálnímu zajištění společné měnové politiky je třeba dosáhnout široké koncepce, která by zahrnovala také další oblasti hospodářské politiky, například federální rozpočet nebo společnou politiku na trhu práce, jež zatím zůstávají v kompetenci národních států. Smlouva o EU vytvořila nerovnováhu, kterou dostatečně nevyvážil ani přijatý Pakt stability a růstu. Ten představuje sice vylepšení smluvních „nedostatků“ v hospodářské oblasti, nenabízí ale uspokojivou alternativu.

11 I když případ Švédska, země bez vyjednané výjimky a přesto mimo struktury HMU, ukázal, že takto povinnost je relativní. Vůči Švédsku zatím nebyly v tomto smyslu učiněny žádné kroky ze strany orgánů EU.

2 Dokumenty spojené se zavedením eura v České republice

2.1 Základní dokumenty spojené se vstupem do eurozóny po roce 2000

Zaměřila jsem se na nejdůležitější dokumenty, které jsou spojené se vstupem do eurozóny po roce 2000 a které budu dále v textu podrobněji rozebírat. Jedná se o tyto dokumenty:

- Česká republika a euro – návrh strategie přistoupení (závěr roku 2002)
- Strategie přistoupení ČR k eurozóně (2003)
- Přehled hlavních úkolů v oblasti působnosti ČNB a nástin dalších úkolů v souvislosti se zavedením eura v ČR (2005)
- Institucionální zajištění přijetí eura v České republice (2005)
- Národní plán zavedení eura v České republice (2007)
- Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně (2007)
- Konvergenční program (2007)
- v návaznosti na Konvergenční program se přepravují Konvergenční zprávy

Vstup země do eurozóny je dán *Smlouvou o založení ES*. Vstupem ČR do EU se země současně zavázala v budoucnosti, po splnění konvergenčních kritérií, společnou měnu euro; jde o součást vstupních podmínek.

Pokud jde o ČR, tak ta se hned od počátku řadila mezi země, které zastávaly spíše rozvášný postoj a s přijetím eura zbytečně nespíchají. ČNB v závěru roku 2002 předložila vládě dokument *Česká republika a euro – návrh strategie přistoupení*. V tomto materiálu byla navržena příslušná opatření hospodářské politiky tak, „aby nebyla vyloučena možnost přistoupení k eurozóně kolem roku 2007“. ČNB si však byla současně vědoma rizik, které mohou vyplývat z členství v mechanismu ERM II, a to zejména v důsledku nedostatečně konsolidovaného systému veřejných financí, a proto dle uvedeného dokumentu „delší než minimálně nutné dvouleté setrván v ERM II se nejeví jako žádoucí“.

Dle *Strategie přistoupení ČR k eurozóně*, společného dokumentu vlády ČR a ČNB ze dne 30.9.2003, „lze očekávat přistoupení ČR k eurozóně v horizontu let 2009-2010“.

Na počátku roku 2005 zveřejnila ČNB materiál *Přehled hlavních úkolů v oblasti působnosti ČNB a nástin dalších úkolů v souvislosti se zavedením eura v ČR*. Tento materiál shrnuje hlavní úkoly ČNB v oblasti institucionálního, technicko-organizačního a legislativního zabezpečení zavedení eura v ČR svěřen Ministerstvu financí ČR. ČNB se stala jedním z hlavních partnerů tohoto procesu. Byla také zřízena *Národní koordinační skupina* s šesti pracovními skupinami (pro finanční sektor, pro komunikace, pro informatiku a statistiku, pro legislativu, pro nefinanční sektor a ochranu spotřebitele a pro veřejné finance a veřejnou správu).

Vládou ČR byl dne 11.4.2007 schválen dokument *Národní plán zavedení eura v České republice*, v němž však konkrétní datum vstupu ČR do eurozóny opět není uvedeno. Souběžně je problematika přijímání eura v ČR rovněž zmíněna v tzv. *Konvergenčním programu*, jehož obsahem je mj. plán vývoje veřejných financí v ČR, jež jsou podstatné pro plnění konvergenčních kritérií nutných ke vstupu do eurozóny.

Jak Evropská komise, tak i ECB pak v návaznosti na Konvergenční program připravují tzv. *Konvergenční zprávy*. Tyto zprávy jsou vypracovány jednou za dva roky. Zprávy jsou základem pro rozhodnutí Rady EU, zda členská země splňuje podmínky nezbytné pro přijetí eura. Kromě toho, že se ECB podílí na hodnocení dosažené konvergence, také spolupracuje s národními centrálními bankami nových členských zemí EU a snaží se zajistit jejich plynulé zapojení do činnosti Eurosystemu.[3]

2.2 Strategie přistoupení České republiky k eurozóně a ERM II

Přijmutí společné měny euro je u všech kandidátských zemí vázáno na plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, jejichž součástí je i povinnost setrvat v měnovém režimu ERM II po dobu nejméně dvou let. O vstupu do ERM II rozhoduje v ČR vláda, přičemž toto rozhodnutí je vázáno na společné doporučení MF ČR a ČNB v každoročně zpracovaných analýzách týkajících se plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Výsledky těchto studií jsou předkládány vládě ke schválení zpravidla na podzim.

Tato pravidla přístupu ČR k měnové integraci byla ukotvena již v roce 2003 ve Strategii přistoupení ČR k eurozóně. Jde o společný dokument MF ČR, ČNB a MPO, ve kterém se shrnují základní východiska procesu integrace ze společné měny.

Hlavním bodem tohoto dokumentu je definování přístupu ke kurzovému konvergenčnímu kritériu, které kandidátské zemi ukládá povinnost zafixovat národní měnu k euru v režimu ERM II. Vláda s ČNB se v dokumentu shodly, že účast v ERM II nevede na rozdíl od vstupu do měnové unie k odstranění rizika měnových turbulencí. Proto se nedoporučuje setrvat v tomto mechanismu po delší než dvouleté období, které je nezbytné pro posouzení stability měny. Navíc bylo určeno, že ERM II by mělo pro ČR představovat bránu vstupu do eurozóny. Česká měna by proto neměla být zafixována k euru dříve než budou splněny podmínky pro plnění ostatních konvergenčních kritérií a česká ekonomika se bude jevit dostatečně sladěna i po stránce kritérií reálných. Proto se za tímto účelem každoročně vypracovávají výše zmíněné ekonomické studie.[3]

2.2.1 Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně

Tato strategie byla schválena vládou ČR 29. srpna 2007, usnesením vlády č. 1002. Vzhledem k tomu, že původní Strategie nebyla naplněna, přináší vláda ČR a ČNB její aktualizaci. Tato aktualizace zohledňuje domácí i zahraniční vývoj od doby schválení původního textu a stejně jako původní dokument představuje společný a koordinovaný přístup vlády ČR a ČNB k budoucímu přijetí eura. Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně se skládá ze tří hlavních částí:

I *Část I – Vyhodnocení Strategie přistoupení ČR k eurozóně z roku 2003 a dosavadní plnění konvergenčních kritérií*

První část vyhodnocuje původní strategii přistoupení ČR k eurozóně z roku 2003, která byla přijata na základě závazku ČR přijmout euro, vyplývajícího z Přístupové smlouvy ČR k EU. Původní dokument byl postaven na uvědomění si důležitosti příprav celého procesu přechodu ekonomiky na novou měnu, a tudíž s předstihem definoval potřebné kroky hospodářské politiky. Původní strategie považovala za vhodný termín, k němuž by česká ekonomika mohla být připravena k přijetí eura, období 2009-2010.

Pro zavedení eura je klíčové splnění pěti Maastrichtských kritérií, jejichž plnění je rovněž zmíněno v první části. Jedná se o tato kritéria

- Kritérium cenové stability
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb
- Kritérium veřejného deficitu

- Kritérium veřejného dluhu
- Kurzové konvergenční kritérium

Vedle měnových kritérií, s jejichž plněním ČR nemá dlouhodobě žádné problémy jsou kritéria fiskální, z nichž konkrétně deficit státního rozpočtu je klíčovým problémem České republiky na cestě plnění konvergenčních kritérií. Právě existence nadměrného deficitu vedla k opuštění původního termínu. Nekonsolidované veřejné finance jsou v současné verzi materiálu uváděny jako hlavní překážka přijetí eura, což je spolu s nízkou pružností trhu práce označováno jako riziko pro fungování české ekonomiky v eurozóně.

I Část II – Vývoj v EU od přijetí Strategie a schopnost české ekonomiky fungovat v rámci eurozóny

Druhá část popisuje vývoj a zkušenosti používání eura jako měny 13 členských států EU, jakož i relevantní dopady na Českou republiku a její ekonomiku. Za hlavní události lze považovat upevnění eura jako kredibilní světové měny, úspěšné zavedení eura ve Slovinsku na počátku tohoto roku a oživení hospodářského růstu v zemích eurozóny v současné době. Materiál uvádí, že hospodářský úspěch zemí eurozóny je i nadále závislý na fungování vlastních domácích hospodářských politik. Z toho pro ČR vyplývá potřeba provést strukturální reformy, které posílí pružnost a efektivitu trhů.

Zavedení eura v ČR podporuje vysoká a rostoucí otevřenost ekonomiky, obchodní provázanost se zeměmi eurozóny, stabilita bankovního sektoru a postupující proces reálné konvergence. Stále však existují faktory, které snižují možné přínosy zavedení eura - rozdíl cenové a mzdové hladiny od průměru EU, rozdílnost hospodářského cyklu, vyšší podíl průmyslu na HDP, slabé stránky trhu práce - dlouhodobá a strukturální nezaměstnanost, nízká pružnost reálných mezd, nedostatečné sladění daňového a dávkového systému a nekonsolidované veřejné finance.

I Část III - Výzvy pro hospodářskou politiku a perspektivy přijetí eura v ČR

Poslední část aktualizované strategie obsahuje výzvy pro českou hospodářskou politiku, které by měly vést k optimální připravenosti české ekonomiky přijmout euro, tzn. realizovat plně výhody plynoucí z tohoto kroku. Dokument považuje za klíčovou fiskální politiku, která bude po zavedení eura nejvýznamnějším nástrojem makroekonomické stabilizace. Proto je zapotřebí fiskální konsolidace, která by reflektovala jak proceduru nadměrného schodku, tak demografické změny. To naznačuje nutnost jít nad rámec současné vládní reformy – konkrétně se jedná o reformy důchodového systému a zdravotnictví.

Měnová politika významně přispívá k plnění ji týkajících se Maastrichtských kritérií s tím, že od roku 2010 začne platit nový inflační cíl ve výši 2 %. Za klíčové měnová politika považuje vyvarovat se velkým změnám nepřímých daní v období účasti v ERM II, protože by mohlo být ohroženo splnění kritéria cenové stability.

Kurzové konvergenční kritérium spočívá v zapojení se do systému kurzů ERM II po dobu minimálně 2 let. I nadále budou prováděna roční vyhodnocení plnění konvergenčních kritérií, na jejichž základě bude rozhodnuto o zapojení ČR do ERM II. Tento krok bude učiněn s přibližně tříletým předstihem před vstupem do eurozóny.

Na závěr lze konstatovat evidentní potřebu co nejrychleji přijmout opatření k plnění Maastrichtských kritérií, což významně posílí důvěryhodnost ČR. V současné podobě materiálu se uvádí, že jakmile budou přijata opatření vedoucí k plnění konvergenčních kritérií, bude moci být stanoven i termín přijetí eura v ČR.[IV]

2.2.2 Mechanismus směnných kurzů ERM II

Vznikem HMU k 1.1.1999 zaniká nejen původní Evropský měnový systém z roku 1979, ale také mechanismus ERM. Evropská rada dne 16.6.1997 rozhodla o zřízení nástupnického mechanismu směnných kurzů ERM II. Jeho fungování je upraveno *„Dohodou mezi ECB a národními centrálními bankami členských států mimo eurozónu o provozních postupech mechanismu směnných kurzů ve třetí etapě HMU“* (poslední novelizace ze dne 21.12.2006). Nový mechanismus ERM II je relativní pro země, které jsou sice členy HMU, resp. EU, ale zatím nejsou členy eurozóny (státy s dočasnou výjimkou na zavedení společné měny euro). Členské státy EU, včetně těch, které prozatím nejsou členy eurózy, však musí v souladu s článkem 124 Smlouvy o založení ES považovat svou kurzovou politiku za věc společného zájmu všech zemí EU.

Účast v ERM II je pro členské státy EU mimo eurozónu dobrovolná. Členský stát, který se ERM II neúčastní od počátku, se do něj může zapojit později. Princip je v podstatě stejný jako v případě původního mechanismu ERM z dob existence EMS. Rozdíl však spočívá v tom, že v tomto mechanismu již neexistuje paritní mřížka, jak tomu bylo v původním mechanismu ERM. V nástupnickém mechanismu ERM II je namísto toho aplikován tzv. „hub-and-spokes“ přístup, který činí euro středem celého kurzového systému. Na společnou měnu jsou pak zafixovány měny

členských zemí mechanismu ERM II. Mechanismus je tak bilaterálním kurzovým systémem.[3]

2.2.3 Pravidla fungování mechanismu ERM II

Pobyt v ERM II souvisí s plněním kurzového konvergenčního kritéria. Země zapojené do ERM II zafixují v době vstupu do tohoto mechanismu svou měnu vůči euru, přičemž flukтуаční pásmo je stanoveno, jak již bylo zmíněno, na ± 15 %. I když Evropská komise v roce 2003 deklarovala, že bude v případě nových kandidátských zemí na vstup do eurozóny posuzovat užší pásmo $\pm 2,25$ %. V praxi toto zatím nebylo naplněno. Obecně však platí, že Komise „toleruje“ překročení apreciační hranice pásma (tedy $+15$ %), kdy kritérium kurzové stability není porušeno. V případě překročení depreciační hranice pásma na úrovni $-2,25$ % posuzuje Komise příčiny tohoto překročení a příslušná země musí přijmout opatření vedoucí k nápravě, jinými slovy k navrácení kurzu měny zpět do pásma $+15$ % až $2,25$ %. V případě překročení depreciační hranice pásma (-15 %), je kritérium kurzové stability narušeno, musí dojít ke změně centrální parity a počíná běžet nové dvouleté období nutného členství v ERM II. K úpravám centrálních parit je však nutné přistupovat včas, aby bylo zamezeno významným výchýlkám. Je také možné, že si národní centrální banka, jež chce vstoupit do ERM II, dohodne s ECB užší flukтуаční pásmo, než je ± 15 %. Jiné režimy měnového kurzu než fixní, konkrétně jde o plovoucí kurz či posuvné zavěšení, nejsou s fungováním mechanismu ERM II slučitelné. Měnové výbory, jež náleží mezi fixní kurzové režimy, jsou s ERM II slučitelné.

Centrální parita pro pobyt v ERM II je stanovena na základě vzájemné dohody mezi ECB, ministry financí zemí eurozóny a ministry financí a guvernéry centrálních bank členských zemí ERM II a Evropskou komisí. Jak již bylo uvedeno, centrální parita nesmí být po celou tuto dobu, která je minimálně dva roky změněna. Pokud by nastaly problémy s udržením dané parity, je možné využít automatických a neomezených kurzových intervencí. Intervencí však může být použito jen jako doplněk k vhodným opatřením fiskální a měnové politiky. Centrální banky zemí zapojených do ERM II si mohou za účelem intervencí vzájemně půjčovat prostředky, jejichž splatnost nepřevyšuje 3 měsíce. Pro tyto výpůjčky však existují horní meze, které stanovuje ECB. Na základě vzájemné dohody mezi ECB a příslušnou národní centrální bankou v ERM II je možné provádět rovněž tzv. koordinované intervence. V případě, že země prokáže schopnost udržet svůj měnový kurz po stanovenou dobu v daném koridoru, může se stát, ovšem při současném splnění ostatních konvergenčních kritérií, členem eurozóny.

Je třeba také podotknout, že fungování ERM II není dotčen prvořadý cíl ECB a národních centrálních bank mimo eurozónu, kterým je udržování cenové stability. Dokonce i kurzové intervence mohou být na čas pozastaveny, pokud by to bylo v rozporu s primárním cílem cenové stability země, příp. celé eurozóny. Cenová stabilita je pro fungování měnové unie rovněž velmi důležitá, a proto také náleží mezi konvergenční kritéria.[3]

2.3 Národní plán zavedení eura v České republice

Vedle splnění ekonomických a právních kritérií je neméně podstatné zajistit přechod na euro v oblasti technické, institucionální a legislativní. Vládou ČR byl dne 11.4.2007 schválen dokument *Národní plán zavedení eura v České republice*, v němž však konkrétní datum vstupu ČR do eurozóny opět není uvedeno.

Národní plán představuje dokument, ve kterém jsou obsaženy jednotlivé kroky, jež je nezbytné pro bezproblémové a úspěšné zavedení eura v ČR. Zkušenosti zemí, které již euro přijaly či které se k přijetí eura blíží, ukazují, že včas připravený a průběžně aktualizovaný plán umožňuje přípravu všech subjektů s dostatečným časovým předstihem a výrazně tak omezuje problémy a snižuje náklady na zavedení eura.[7]

Zavedení eura je proces s mnoha aspekty. Na jedné straně přináší řadu výhod, jakými jsou například jednodušší cestování nebo vyšší makroekonomická stabilita. Má však i své nevýhody, a to zejména v podobě ztráty samostatné měnové politiky. Zavedení eura se dotkne všech obyvatel České republiky, kteří by se měli dobře připravit. K usnadnění přechodu české ekonomiky na euro byl vypracován *Národní plán zavedení eura v České republice*, který řeší technické, organizační a právní náležitosti tohoto přechodu.

Národní plán stanoví, že přechod na euro musí respektovat několik důležitých principů: právní jistotu, ochranu spotřebitelů a minimalizaci nákladů spojených se zavedením eura.

PRINCIP PRÁVNÍ JISTOTY

Princip právní jistoty znamená, že všechny uzavřené smlouvy (hypoteční, pojistné, nájemní a další), které obsahují údaje v českých korunách, zůstanou po zavedení eura nadále platné.

PRINCIP OCHRANY SPOTŘEBITELE

Princip ochrany spotřebitele usiluje o to, aby zavedení eura nebylo zneužito k neodůvodněnému zvyšování cen. Hlavním nástrojem prosazování tohoto principu bude povinnost tzv. duálního označování vybraných cen a peněžních částek. Neboli po oznámení oficiálního přepočítacího koeficientu budou muset být příslušné peněžní částky uváděny v korunách i eurech. Spotřebitelé si tak budou moci lépe přivyknout na novou měnu.

PRINCIP MINIMALIZACE NÁKLADŮ

Princip minimalizace nákladů stanoví, že způsob přechodu na novou měnu musí být ohleduplný vůči výdajům soukromých subjektů i státních orgánů. Je důležité respektovat tuto zásadu, jelikož Národní plán stanoví, že každý subjekt si bude muset pokrýt náklady na zavedení eura z vlastních zdrojů. To platí jak pro veřejné, tak i soukromé subjekty. Úlohou státu bude poskytovat všem adresátům přesné a včasné informace.[I]

Jako podklad pro rozhodnutí vlády o zavedení eura v ČR slouží každoročně připravovaný materiál Ministerstva financí ČR a České národní banky vyhodnocující sladěnost české ekonomiky se stanovenými předpoklady vstupu do eurozóny.[7]

2.4 Konvergenční program České republiky

Česká republika předkládá v rámci evropského mnohostranného dohledu a koordinace fiskálních politik pravidelnou aktualizaci Konvergenčního programu (KP). Minulý KP, předložený v březnu 2007, byl postaven na státním rozpočtu na rok 2007 připraveném předešlými vládami a schváleném Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR v prosinci 2006. O věcných záměrech současné vlády vyplývajících z jejího Programového prohlášení pouze stručně informovala poslední část KP.

Nová vláda tvořená koalicí ODS, KDU-ČSL a Strany zelených získala důvěru Parlamentu ČR až v lednu 2007 a zdědila rozpočet zakládající pro rok 2007 fiskální expanzi. Vláda měla vzhledem k povolebnímu rozložení sil v PS PČR omezený politický mandát (koalice i opozice získaly 100 křesel), a proto nemohla jednat bez podpory od zástupců opozičních politických stran. I proto vláda rozpočet na rok 2007 akceptovala, současně však vyjádřila odhodlání fiskální expanzi zastavit a vrátit veřejné finance k původní trajektorii poklesu deficitu.

Ekonomické hodnocení předchozího KP obsahovalo následující doporučení:

- zastavit zhoršování se rozpočtové disciplíny již v roce 2007 a odstranit nadměrný deficit věrohodným a udržitelným způsobem nejpozději do roku 2008,
- revidovat výdajovou skladbu s cílem snížit podíl mandatorních výdajů, s ohledem na zvyšující se výdaje související se stárnutím populace,
- zlepšit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí implementací potřebných reforem v oblasti důchodového systému a zdravotnictví.

Dle dokumentu je záměrem vlády je pokračovat v zahájených reformních krocích. Pro realizované a připravované návrhy se snažila a snaží získat podporu napříč parlamentními politickými stranami tak, aby přijaté reformy byly nezvratné. Záměrem je prosadit přijetí reforem ještě v tomto volebním období, tj. do poloviny roku 2010.

KP je v souladu s dalšími strategickými dokumenty ČR – Aktualizovanou strategií přistoupení ČR k eurozóně ze srpna 2007, Zprávou o plnění Národního lisabonského programu 2005 – 2008 z října 2007 a s Národním strategickým referenčním rámcem na období 2008 – 2013.[II]

2.5 Uskutečněné kroky v ČR při zavádění eura

Přípravy na zavedení eura v ČR byly zahájeny vypracováním společného dokumentu vlády a České národní banky Strategie přistoupení České republiky k eurozóně. Na základě tohoto usnesení byl jmenován národní koordinátor pro zavedení eura a ustavena Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. Původním pracovním předpokladem vycházejícím zejména ze Strategie přistoupení ČR k eurozóně bylo přijmout euro v ČR k 1. lednu 2010. Rozhodnutí vlády ze dne 25. října 2006 nevstoupit v roce 2007 do systému směnných kurzů ERM II ovšem tento termín vylučuje.

Národní koordinační skupina zpracovala a vládě předložila materiál Volba scénáře zavedení eura v ČR. Na základě provedených analýz a z nich plynoucího doporučení všech pracovních skupin Národní koordinační skupiny byla jednoznačně jako nejvhodnější a současně nejméně nákladná doporučena varianta jednorázového přechodu na euro, tzv. Velkého třesku, tedy současného zavedení eura do hotovostního i bezhotovostního oběhu. Jako scénář zavedení eura v ČR vláda

schválila variantu jednorázového komplexního přechodu na euro se současným zavedením bezhotovostního i hotovostního eura v jeden časový moment, a to usnesením č. 1200 ze dne 25. října 2006.[7]

2.5.1 Scénář jednorázového přechodu na euro

Vládou schválený scénář jednorázového komplexního přechodu na euro (tzv. velkého třesku) je rozdělen do pěti časových fází:

Předpřípravná fáze před rozhodnutím o zrušení výjimky pro zavedení eura – ve všech činnostech se používá česká koruna, probíhají technické přípravy na změnu.

Přípravná fáze po rozhodnutí o zrušení výjimky pro zavedení eura a před dnem vstupu do eurozóny – ve všech platbách se používá česká koruna, ceny v obchodech, údaje na výplatních páskách, konečné zůstatky na výpisech z bank a podobně jsou uváděny v korunách i v eurech na základě přepočtu podle stanoveného přepočítacího koeficientu tzv. duální označování cen (jeho konkrétní rozsah bude upřesněn v aktualizaci národního plánu). Předpokládaná délka této fáze je přibližně půl roku.

Období duální cirkulace – dnem zavedení eura musí být všechny bezhotovostní platby prováděny v eurech, pro hotovostní platby mohou být používána eura i české koruny. Česká koruna je postupně stahována z oběhu. Obchodníci mají povinnost zákazníkům vydávat pouze eura, pokračuje také duální označování cen. Trvání období duální cirkulace bude 2 týdny, a to v závislosti na konkrétním datu vstupu (tak aby se jednalo o celé dva kalendářní týdny).

Období mezi koncem duální cirkulace a koncem duálního označování cen – ve všech transakcích je používáno výhradně euro, ale pro lepší porovnání cen jsou hodnoty v obchodech i na různých výpisech stále uváděny také v českých korunách. Období bude trvat do konce kalendářního roku, kdy bylo euro zavedeno (za předpokladu zavedení k 1. lednu).

Závěrečná fáze zavádění eura – po ukončení povinného duálního označování cen budou veškeré transakce uváděny v eurech. Obchodníci mohou dobrovolně dále uvádět také ceny v korunách, ale nebude to po nich vyžadováno.[7]

Graf 2.4 Scénář jednorázového přechodu na euro

2.5.2 Zásady zavedení eura v ČR

Hlavní zásady zavedení eura v ČR:

1. Jednorázové zavedení eura

Euro se zavede k jednomu termínu jak v bezhotovostní formě, tak ve formě bankovek a mincí, tedy bez využití přechodného období (tzn. jedná se o zmíněný scénář tzv. velkého třesku), ve kterém by euro fungovalo jako bezhotovostní měna.

2. Duální cirkulace – krátké období paralelního oběhu eura a české koruny po termínu zavedení eura.

Zákonným platidlem ode dne zavedení eura bude na území ČR euro a české bankovky a mince budou postupně stahovány z oběhu. V bezhotovostním oběhu se od data zavedení eura bude používat výlučně euro. Během krátkého období duální cirkulace, které bude trvat dva celé kalendářní týdny, bude možno na území ČR platit i korunovými bankovkami a mincemi. Obchdníci ale budou povinni vydávat zákazníkům pouze eura. Po skončení duální cirkulace bude zákoným platidlem v ČR výlučně euro.

3. Zajištění kontinuity právních nástrojů

Zavedení eura v ČR neovlivní platnost smluv a jiných právních nástrojů, přičemž právními nástroji se rozumějí právní předpisy, správní akty, soudní rozhodnutí, smlouvy, jednostranné právní akty, platební nástroje jiné než bankovky a mince a ostatní nástroje mající právní účinek.

Všechny smlouvy, které obsahují údaje v českých korunách, zůstanou po zavedení eura nadále platné. Hodnoty v korunách se budou považovat za hodnoty v eurech přepočítané s použitím přepočítacího koeficientu.

4. Pravidla pro použití přepočítacího koeficientu

Při převodu (konverzi) korunových hodnot na eura bude možné použít pouze přepočítací koeficient, který bude stanoven Radou EU ve zvláštním nařízení (půjde o novelu nařízení Rady č. 2866/1998). Všechny korunové hodnoty se proto budou přepočítávat pouze na základě tohoto koeficientu a nebude možné použít kurz jiný. Přepočítací koeficient bude stanoven na šest platných číslic a bude vyjadřovat ekvivalent jednoho eura v českých korunách (tedy 1 EUR=XX,XXXX CZK). Přepočítací koeficient nesmí být zaokrouhlován ani upravován na menší počet platných číslic.

5. Princip nepoškozen občana, zajištění cenové neutrality při přechodu na euro

Zavedení eura nesmí poškodit občany a spotřebitele. Poplatky občanů a daně, pokud se nepřevědou přesně podle stanovených pravidel zaokrouhlování, se zaokrouhlí směrem dolů, vratky daní a částky výnosů daní zasílané příjemcům dle rozpočtového určení daní a platby státu občanům se zaokrouhlí nahoru.

6. Předcházení zvýšení cen, vnímané inflaci, monitorig a kontrola

V souvislosti se zavedením eura se uskuteční všechny potřebné kroky pro to, aby zavedení eura nebylo zneužito jako záminka neodůvodněného zvýšení cen. Vývoj cen bude pravidelně monitorován a dodržování pravidel přepočtu a duálního označování cen bude důsledně kontrolováno. Zavedení eura by nemělo ovlivnit ani cenovou stabilitu v dodavatelsko-odběratelských vztazích. V zemích, které již euro zavedly, se však v období přechodu na jednotnou měnu objevil i fenomén tzv. vnímané inflace ze strany obyvatelstva, a to zejména u některých položek denní spotřeby. Výše uvedené postupy, včetně duálního označování cen a otevřené komunikace, budou uplatňovány s cílem zabránit jak neodůvodněnému zvyšování cen, tak předcházet i této subjektivně vnímané inflaci.

7. Minimalizace nákladů

Náklady, které při přípravě na zavedení eura vzniknou jednotlivým subjektům, si každý subjekt pokryje sám. Tato zásada platí pro veřejný i soukromý sektor. Rolí státu je poskytnout všem subjektům jasné a včasné informace a doporučení pro přípravu na přechod na euro tak, aby byla zajištěna minimalizace celkových nákladů.

8. Věcná a finanční odpovědnost

Orgány státní správy a samosprávy budou zodpovědné v rámci svých kompetencí za přípravu příslušných právních aktů. Každý subjekt, včetně subjektů soukromého sektoru, bude

odpovědný za svou organizační přípravu přechodu na euro, a to včetně přizpůsobení informačních a jiných systémů, za které je příslušný subjekt odpovědný nebo které spravuje. Takto vzniklé náklady spojené s přípravou na zavedení eura nebudou kompenzovány z veřejných zdrojů.

9. Pravidla zaokrouhlování

Ode dne zavedení eura v ČR bude nutné považovat odkazy v právních nástrojích na české koruny za odkazy na euro přepočítané podle stanoveného přepočítacího koeficientu. Peněžní částky, které byly stanoveny v korunách, ale které mají být zaplacené v eurech, se zaokrouhlí na nejbližší eurocent. U souhrnně účtovaných služeb se zaokrouhlí konečná hodnota, nikoliv jednotlivé částkové položky. Při konverzi korunových hodnot na eura nemohou být požadovány žádné s tím spojené poplatky. Ve zvláště určených případech bude stanoveno specifické zaokrouhlování, zejména u daní a poplatků a blokových pokut.

2.5.3 Harmonogram zavedení eura

Harmonogram zavedení eura v ČR je závislý na rozhodnutí vlády ČR a České národní banky o termínu vstupu ČR do systému směnných kurzů ERM II a na schopnosti ČR plnit dlouhodobě a důvěryhodně maastrichtská kritéria.

Proces přijetí eura má pevně definovaný postup, jehož harmonogram je závislý na splnění konvergenčních kritérií, včetně kurzového kritéria, jehož splnění musí předcházet dvouletý úspěšný pobyt měny v systému směnných kurzů ERM II bez devalvací. Níže uvedený postup předpokládá aplikaci scénáře jednorázového bezhotovostního i hotovostního zavedení eura, tzv. velký třesk, tak, jak byl schválen vládou ČR.

1. etapa - Do vstupu do ERM II

Probíhají první přípravy změn spojených se zavedením eura a země absolvuje přístupovou proceduru do systému směnných kurzů ERM II s orgány Evropské unie.

2. etapa – Od vstupu do ERM II po rozhodnutí o přijetí ČR do eurozóny

(členství v ERM II musí trvat minimálně 2 roky)

Probíhá komunikační kampaň, příprava a přijímání legislativních změn, úpravy informačních systému a podobně. Všechny další kroky jsou podmíněny úspěšným pobytem v ERM II a splněním všech maastrichtských kritérií. Na závěr této etapy dojde k následujícím krokům:

- k vydání konvergenčních zpráv Evropské komise a Evropské centrální banky

hodnotících stupeň udržitelné konvergence,

- k pozitivnímu hodnocení připravenosti ČR na vstup do eurozóny orgány EU,
- k vydání doporučení Evropské komise Radě EU na zrušení výjimky pro zavedení eura v ČR,
- k rozhodnutí Rady EU o zrušení výjimky procedurou dle čl. 122 odst. 2 Smlouvy o založení ES,
- k určení přepočítacího koeficientu stanovujícího fixní kurz CZK/EUR Radou EU přibližně půl roku před vstupem do eurozóny.

3. etapa – Mezi rozhodnutím Rady EU o zrušení výjimky pro zavedení eura do dne vstupu do eurozóny přináší nutnost završení technické přípravy země na vstup do eurozóny:

- zabezpečit potřebné množství eurových bankovek a ražbu mincí pro hotovostní oběh
- předzásobit ČNB a komerční banky eurovým oběživem
- zásobit maloobchod eurovým oběživem v rámci sekundárního předzásobení
- aplikovat pravidla o povinném duálním označování cen
- zajistit přípravu konverze bankomatů a automatů a jiných zařízení fungujících na mince nebo bankovky
- prohloubit komunikace s důrazem na ochranu spotřebitele

4. etapa – Po vstupu do eurozóny je třeba:

- aplikovat pravidla o duální cirkulaci a zajistit stahování národní měny z oběhu a její výměnu za euro
- po uplynutí období duální cirkulace koruny a eura pokračovat ve výměně národního oběživa za euro v centrální bance a v komerčních bankách
- zajistit dodržování pravidel pro povinné období duálního označování cen
- sledovat vývoj cenové hladiny a aplikovat pravidla proti zneužívání zavedení eura k navyšování cen
- pokračovat v komunikaci a vysvětlování změn plynoucích ze zavedení eura[7]

2.5.4 Kritéria pro přistoupení k eurozóně

Členství v eurozóně od České republiky vyžaduje, stejně jako od kteréhokoli jiného státu Evropské unie nepoužívajícího euro, splnění konvergenčních kritéria známých též jako maastrichtská kritéria.

Tato konvergenční kritéria lze rozdělit na rozpočtová a měnová. Rozpočtová kritéria stanoví maximální výši schodku státního rozpočtu a veřejného dluhu v poměru k HDP. Měnová kritéria se týkají míry inflace, výše dlouhodobých úrokových sazeb a stability měnového kurzu. Nezbytnou podmínkou splnění těchto kritérií je jejich udržitelnost, nikoli tedy jejich pouhé jednorázové naplnění v okamžiku zamýšleného vstupu do eurozóny.

Maastrichtská kritéria byla přijata ve snaze zabezpečit funkčnost společné měnové politiky a schopnost členů eurozóny fungovat bez vlastní měnové a kurzové politiky.

Aby mohla jednotná měnová politika působit optimálně v rámci celé eurozóny, musí být dosažena určitá míra sladění ekonomické úrovně a hospodářského cyklu jednotlivých členských zemí.[III]

Tabulka 2.4 Stav plnění maastrichtských kritérií českou ekonomikou

Kritérium		Referenční hodnota	Skutečnost
<i>Veřejné finance</i>	Vládní deficit nesmí přesáhnout hodnotu 3 % HDP.	3 %	1,9 % (odhad za 2007)
	Veřejný dluh nesmí přesáhnout úroveň 60 % HDP.	60 %	30,4 % (odhad za 2007)
<i>Inflační kritérium</i>	Roční průměrná inflace nejvýše 1,5 procentního bodu nad referenční hodnotou, která je průměrem inflací v třech zemích EU s nejlepší cenovou stabilitou.	2,5 %	2,4 % (za rok 2007)
<i>Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb</i>	Výnos desetiletých vládních dluhopisů nejvýše 2 procentní body nad průměrem	6,27 %	4,28 % (za rok 2007)

	výnosů ve třech zemích EU s nejlepší cenovou stabilitou.		
Stabilita směnného kurzu	Minimálně dvouletý pobyt v ERM II bez vnitřního pnutí.	Česká koruna prozatím není zapojena do ERM II.	

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podminky_prijeti.html

Hodnocení však zohledňuje i další faktory jako jsou „výsledky integrace trhů, situace a vývoj běžného účtu platební bilance a posouzení vývoje nákladů na jednotku pracovní síly a jiných cenových indexů“. Dalším kritériem, které na rozdíl od předchozích nemá výslovně ekonomický charakter, je požadavek na dosažení nezávislosti národní centrální banky a uvedení jejího statutu, resp. Legislativy upravující její postavení do plného souladu se Smlouvou o založení ES a Statutem ESCB a ECB.

Plnění konvergenčních kritérií a stavu kompatibility v oblasti postavení centrální banky vyhodnocují nezávisle na sobě Evropská komise a Evropská centrální banka v intervalu minimálně jednou za dva roky, nebo mimořádně v mezidobí, pokud je o to požádá členský stát EU s výjimkou na zavedení eura.

2.6 Institucionální zabezpečení zavedení eura v ČR

Usnesením č. 1510 ze dne 23. listopadu 2005 vláda ČR schválila materiál Institucionální zajištění přijetí eura v ČR, vyslovila souhlas s ustanovením funkce národního koordinátora zavedení eura a se zřízením Národní koordinační skupiny pro zavedení eura v ČR. Ministerstvo financí bylo určeno gestorem řízení a koordinace všech činností související s přípravou na zavedení eura v ČR.

Ve výše uvedeném usnesení vláda ČR stanovila v souvislosti se zahájením procesu přípravy na zavedení eura některé úkoly a termíny – ministru financí uložila do 31. srpna 2006 předložit vládě návrh konkrétní varianty zavedení eura v ČR a do 31. prosince 2006 předložit Národní plán zavedení eura v ČR vypracovaný v rámci NKS (usnesením vlády ČR č. 1200 ze dne 25. října 2006 byl termín posunut na 31. března 2007). Z usnesení č. 1510/2005 dále vyplývá povinnost spolupracovat ve smyslu tohoto usnesení s ministrem financí a národním koordinátorem zavedení eura a dále na základě výzvy národního koordinátora navrhnout zástupce resortu do NKS a zajistit potřebné podmínky pro výkon jejich činnosti a efektivní plnění jejich úkolů.

V souvislosti s ustanovením NKS byly národním koordinátorem osloveny následující instituce: ČNB, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Ministerstvo vnitra ČR a Ministerstvo informatiky ČR, Guvernér ČNB a příslušní ministři byli požádáni o jmenování zástupců příslušného resortu a jejich alternátů do NKS. Na počátku roku 2007 byl pak se žádostí o jmenování člena NKS osloven také úřad místopředsedy vlády pro evropské záležitosti.[7]

2.7 Dílčí shrnutí

Národní plán zavedení eura v České republice z roku 2007 lze považovat za standardní technický plán zavedení eura. Stejně jako jiné národní plány zavedení eura obsahuje základní zásady zavedení eura (totožné, nebo alespoň velmi podobné základním zásadám uvedeným v jiných národních plánech), stejně jako ony obsahuje harmonogram zavedení eura; základní úkoly v jednotlivých sektorech počínaje bankami a ostatními subjekty finančního sektoru a konče informačními a statistickými systémy jsou velmi podobné. Doporučení národního koordinátora zavedení eura připomíná doporučení národních koordinátorů jiných národních plánů zavedení eura. Plán publikovaný v roce 2007 je první verzí národního plánu zavedení eura. Bude nesporně několikrát aktualizován. Porovnávat ho detailně s národními plány zavedení eura zemí, které euro již zavedly nebo se nacházejí podstatně dále v přípravě na jeho zavedení, by bylo tedy do značné míry zavádějící. Jedná se o plán, který byl zpracován v intencích zadání. Jeho základní vadou krásy je, že nemá svůj termín plnění. To ovšem není vinou autorů, nýbrž vinou reálných zájmů.

Česká republika je povinna usilovat o zavedení eura v nejbližším možném termínu. Dosud tak neučinila, protože nesplnila nezbytné podmínky. Je otevřenou otázkou, zda nezbytné podmínky nesplnila proto, že to nebylo v jejích silách, nebo proto, že již přijatý závazek koliduje podle jejích politických představitelů s jejím národním zájmem. Závazky, které jsou v rozporu s vlastním zájmem, se vždy plní neochotně, pomalu a s četnými odklady. Až ČR splní maastrichtské kritérium schodku veřejných rozpočtů pod hladinou tří procent hrubého domácího produktu, zanikne možnost zavedení eura odkládat.

3 Přistoupení České republiky k eurozóně a jeho zhodnocení

3.1 Přípravenost České republiky na problémy spojené s novým ekonomickým prostředím

Přesto, že neexistuje formální vazba mezi zavedením jednotné měny a rozšířením EU na výhod ani mezi kritérii členství v EMU a v EU, faktické mnohostranné spojení obou významných procesů nepochybně existuje. „Projekt euro“ nyní v politických i ekonomických kalkulacích Západoevropanů zastihuje připravované rozšíření EU, a proto úspěch, či neúspěch jednotné měny sehraje zásadní úlohu i v přístupu k přijímání nových členů v pozdějších letech. Úspěch eura a uskutečnění jeho očekávaných přínosů vytvoří atmosféru politicky i hospodářsky jednoznačně příznivou pro hladké rozšíření EU na východ. Přinese-li euro naopak zklamání nebo dokonce krizi evropské integrace, málokdo pochybuje o tom, že přijetí nových členů do EU bude přinejmenším odloženo. Další spojení mezi EMU a rozšířením EU vzniká ve formulaci požadavků, které budou kladeny na budoucí nové členy EU. Posudky vypracované počínaje rokem 1997 Evropskou komisí jednoznačně stanoví, že *„všechny členské státy, včetně nových, budou plně zapojeny do Hospodářské a měnové unie“*. Neznamená to nutnost splnění maastrichtských konvergenčních kritérií před přijetím do EU, znamená to však jejich respektování jakožto cílových parametrů. Znamená to rovněž adaptaci hlavních linií hospodářské politiky na směry multilaterálně koordinované z úrovně EU a předpokládá to i postupné přibližování mechanismu nakládání s veřejnými prostředky (vztahy vláda – centrální banka, kontrola a statistika veřejných výdajů atd.) k závazným standardům EU.

Evropská unie zkrátka neočekává, že se noví členové stanou členy eurozóny ihned po svém vstupu. Žádá však, aby v zájmu zachování dynamiky integračního procesu v zájmu stabilního fungování jednotného trhu a posilování jeho prorůstových a konkurenčních stimulů kandidátské země již v době příprav ke vstupu do EU cílevědomě usilovaly o budoucí účast v eurozóně.

Fungování a vznik eurozóny se navíc nevyhnutelně odrazí na všech „sousedních“ ekonomikách s ní hospodářsky spojených bez ohledu na jejich členství v EU. Na fakt, že v případě úspěchu eurozóny vznikne nová měna s významným mezinárodním postavením, není možné nereagovat již jenom proto, že v ní bude probíhat významná část hospodářských transakcí. Západoevropští hospodářští aktéři disponují výhodami skutečně sjednoceného trhu a velké jednotné měnové oblasti. Architekti EMU si od toho slibují jejich zvýšenou konkurenční schopnost, lepší mezinárodní postavení. To se odrazí na jejich silnějším obchodním i investičním průniku na trhy ostatních zemí.

Česká vláda se ještě v době podání přihlášky České republiky za člena EU v lednu 1996 netajila uspokojením, že země plní hlavní konvergenční kritéria vyrovnaného rozpočtu a kursové stability lépe než řada členských zemí EU. Pouze kritérium stlačující inflaci a dlouhodobé úrokové sazby na průměrnou úroveň tří nejlepších členů EU „zbývalo“ splnit. O dva roky později Česká republika přes rozpočtový deficit i nárůst veřejného dluhu stále plnila maastrichtská kritéria v těchto dvou oblastech. Následující období však přineslo eskalaci zhoršení fiskálních kritérií, výrazné zlepšení inflace a snížení úrokových sazeb pod úroveň EMU.[13]

3.2 Náklady a přínosy našeho integračního úsilí do Evropské unie

Na konci března roku 1998 se představitelé kandidátských zemí sešli na summitu na britské půdě, kde byly tyto země oficiálně pasovány na uchazeče, a hned poté byly zahájeny přípravy na několik let trvající rozhovory mezi národními vyjednavací a úředníky bruselské nadnárodní exekutivy, jejichž smyslem bylo připravit pokud možno co najhladší vstupní cestu kandidátům do EU.

Tato cesta zřejmě měla být přizpůsobena podmínkám a možnostem jak Unie, tak vstupujících zemí. Pro její hladkost bylo nutné rozhodnout, v čem mohou vstupující státy splnit komunitární kritéria s předstihem, v čem naopak bylo vhodnější zvolit přechodný režim, v jakých oblastech bylo oboustranně výhodné žádat o výjimky a kterých oblastí integrace bylo zpočátku lepší vůbec se neúčastnit. Představitelé exekutivy EU měli spíše požadavky usilující o to, abychom ve všech oblastech vyhověli prostředí Unie již nyní, resp. co nejdříve. Naopak naši vyjednavací vstoupili do jednání se seznamem oblastí, ve kterých bylo podle ekonomických, sociologických, ekologických či technických expertů žádoucí prosadit výjimku. Výsledkem takto stavěných jednání bylo zřejmě určitý kompromis mezi bruselským a národním stanoviskem, přičemž je dosti malá naděje, že se podaří do konečné podoby zabudovat vyšší váhu onoho národního zájmu, který kolikrát ani žádným národním zájmem být nemusí.

Česká republika by měla především vědět, že členství naší země v EU je spojeno s nemalými dopady, které jsou výsledkem vynaložených nákladů a dosažených přínosů. Náklady a přínosy se mohou v jednotlivých fázích členství lišit, přičemž záleží na míře vyspělosti naší i našich obchodních partnerů, zda náklady, či přínosy převažují. Ačkoliv smyslem integračního úsilí rozhodně není strohá ekonomická kalkulace, ve které přínosy jednoznačně převažují nad náklady, nebylo by jistě dlouhodobě udržitelné, abychom za příslušnost k rodině integrovaných evropských

národů platili příliš mnoho. Ony náklady a přínosy jsou navíc mnohdy vyčíslitelné pouze do určité míry. Proto je velmi užitečné rozčlenit je na:

- přímé (či finanční nebo rozpočtové)
- nepřímé
- institucionální

3.2.1 Přímé důsledky

Přímými dopady rozumíme takové, které jsou spojeny s přímými přesuny zdrojů našimi veřejnými rozpočty (státním rozpočtem, místními rozpočty, ostatními veřejnými fondy) a společným rozpočtem EU. Kvantifikace těchto nákladů bude pouze velmi přibližná a navíc diferencovaná podle jednotlivých sektorů a oblastí. Je velmi pravděpodobné, že kupříkladu zemědělství, ochrana životního prostředí či doprava budou patřit mezi sektory, v nichž objem prostředků na jejich přizpůsobení je oodhadnutelná v každém z nich v řádech miliard korun ročně. Rovněž nároky na hospodářskou, zejména pak rozpočtovou politiku, na statistické podchycení informací a především na veřejnou správu a její přizpůsobení evropským zvyklostem lze vyčíslit v miliardách korun. Nebudou to však toky pouze jednosměrné. [18]

3.2.2 Nepřímé důsledky

Za nepřímé dopady lze označit celkové dopady – jak v období přípravy na členství, tak především během trvání samotného členství – na souhrnné makroekonomické, sektorové a regionální veličiny, především dopad na cenovou hladinu, investice, zaměstnanost, produkci, rozvoj jednotlivých odvětví a regionů apod. Je velmi pravděpodobné, že s postupujícím průběhem integrace objem nepřímých dopadů převýší objem dopadů přímých. Za nepřímé důsledky je nutné považovat efekty spojené s odstraněním posledních tržních bariér mezi námi a Unií s dosažením takové úrovně a dynamiky cenové hladiny, která vyloučí větší množství nenadálých šoků a výkyvů, s uplatněním takové úrovně péče o zaměstnance i nezaměstnané, která umožní důstojný život, aktivní rekvalifikaci a možnost právní ochrany. Souhrnně řečeno, v ekonomických sektorech jsou nepřímé dopady spojeny s dosažením takového hospodářského klimatu, které bude srovnatelné s klimatem v EU, neodradí případné investory a zaručí jim stabilní prostředí pro uhodnocení jejich kapitálu. Jako velmi podstatný a toužebně očekávaný nepřímý dopad lze označit naprosté „pročištění“

podnikové sféry, zvýšení podnikatelské etiky, zvýšení důvěry mezi podnikatelskými subjekty. Tyto pozitivní dopady jsou obtížněji kvantifikovatelné a dlouhodobě dosažitelné. Přímá konfrontace českých podnikatelů a jejich praktik s jejich partnery EU by měla být tím receptem, při němž množství tuzemských hráčů – ať již svým chováním nebo neudržitelným podnikatelskými metodami – prostě narazí a bude nuceno své nehorázné návyky zásadně změnit.

K této změně chování je přirozenou cestou přiměje i podstatné rozšíření kolbiště, v němž se hospodářská soutěž uskutečňuje. Řada z nich se cítí silná pod ochranou národních hranic a bariér. V politickém životě tak důležité, ale z pohledu ekonomické prosperity tak zhoubné překážky padnou a mnozí podnikatelé budou ochotni se spojit se svými ekonomicky úspěšnějšími a etičtější se chovajícími partnery ze Západu, anebo zhynou. Při současném stavu morálky v České republice se tato přímá konfrontace s možností postupné nápravy zdá být daleko přínosnější než efekty ekonomické.[18]

3.2.3 Institucionální dopady

Jedná se zde především o to, aby náš státní úředník byl schopen komunikovat se svým evropským partnerem, aby jeho výkonnost a schopnosti byly na přibližně stejné úrovni, aby ona slupka integrace měla nejen efektivní, ale i reprezentativní podobu. Jak je zřejmé, přestože se to nyní ještě nemusí zdát, změni (a měla by změnit) naše cesta do Unie podobu naší společnosti i ekonomiky. Ona změna snad nebude na první pohled patrná, měla by se projevovat v našem jednání, chování, v efektivnosti naší práce, v naší pověsti. Neměla by v žádném případě znamenat potlačení našich pozitivních národních specifik, měla by však – v tom dobrém případě – vést k odstranění onoho kvanta špatných vlastostí, které nám v mezinárodním srovnání nedělají dobré jméno. V souhrnu pak právě o tom by měla být integrace. Nikoliv pouze o ekonomických kalkulech, kritériích, politických podmínkách a předpokladech, ale o spokojeném životě polných a aktivně přičinlivých lidí bez zábran a bariér na kontinentě zvaném Evropa.[18]

3.2.4 Výhody z přijetí eura v praxi

- Euro přináší *občanům a spotřebitelům* následující výhody:

POHODLNĚJŠÍ A LEVNĚJŠÍ CESTOVÁNÍ

Při služební cestě do zahraničí a na dovolenou již nebude nutné pokaždé měnit peníze. To uspoří nejen čas při hledání směnárny s nejvýhodnějším kurzem, ale i poplatky za výměnu peněz. Pohodlnější bude i nakupování, neboť naši občasně budou dobře obeznámeni s eurovými bankovkami a mincemi z každodenního používání eura v domácí ekonomice. Odpadne riziko, že v cizí zemi budeme napáleni podvodníky, kteří nám vnutí falešné peníze.

Lidé tuto výhodu pocítí už ve velké míře již dnes, kdy jednotná evropská měna je zákonným platidlem v patnácti státech Evropské unie (Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko) a eurem se dá platit i v dalších zemích (Černá Hora, Chorvatsko). Navíc euro je přijímáno prakticky všude na světě, což se nedá říci o české koruně.

STABILNĚJŠÍ A SNADNO POROVNATELNÉ CENY

Při nákupech v zahraničí se každý bude snadněji a rychleji orientovat v cenách. Jednotná měna umožňuje jednoduše si porovnat cenu za konkrétní zboží doma a v zahraničí, protože bude vyjádřena ve stejné měnové jednotce. Nikdo se již nebude muset zdržovat nepohodlným přepočítáváním z jedné měny na druhou. Snazší porovnatelnost cen zvyšuje konkurenční tlak, což spotřebitelům přináší dlouhodobé výhody ve formě nižších cen, vyšší kvality a pestřejší nabídky zboží a služeb.

LEVNĚJŠÍ PŮJČKY

Evropská centrální banka udržuje inflaci na nízké úrovni, což se odráží v nízkých hladinách úrokových sazeb. Lidé tak mohou mít relativně snadný a levný přístup k půjčkám, pokud se ovšem

jen v rozumné míře zadlužují.

- Euro přináší *podnikatelům* v jejich podnikání následující výhody:

ODSTRANĚNÍ KURZOVÉHO RIZIKA

Obchoduje-li firma se zahraničím, musí ve svém finančním plánování a rozhodování zvažovat dopady změn měnového kurzu. Čím delší je plánovací horizont, tím více nepředvídatelné výkyvy měnového kurzu zatěžují hodnověrnost současných rozhodnutí a staví podniky před nemalá rizika. Proti těmto rizikům se podniky částečně mohou zajistit u komerčních bank a dalších finančních institucí, které pro tyto účely nabízejí řadu vhodných produktů. Náklady spojené se zajištěním kurzového rizika však nejsou zanedbatelné a rychle narůstají s délkou zajišťovacího období. U podniků se odhadují úspory plynoucí z omezení kurzového rizika ve výši 1,4 % HDP ročně.¹¹

Zavedení eura nadále ponechá kurzové riziko vůči dolaru. Přesto čeští podnikatelé získají, protože zajišťování bude levnější, neboť trh euro-dolar je likvidnější než trh koruna-dolar.

SNÍŽENÍ TRANSAKČNÍCH NÁKLADŮ

Má-li firma obchodní vztahy se zahraničím, potom přichází do styku se zahraniční měnou, v našich podmínkách nejčastěji s eurem. Musí se proto rozhodnout, zda si bude obstarávat pro každý obchodní případ zahraniční měnu zvlášť, což však obnáší platit za konverze měn, či zda si raději neotevřít devizový účet. Založení a vedení takového účtu je však dražší než vedení korunového účtu. Po zavedení jednotné měny již nebude nutné tyto otázky řešit, neboť euro se stane naší domácí měnou. Očekávat lze vysoké úspory transakčních nákladů s ohledem na fakt, že po započtení Slovenska bude podíl českého zahraničního obchodu s eurozónou dosahovat téměř 75 %.¹²

Firmy, které mají četné obchodní styky se zahraničním a nebo jsou součástí nadnárodního koncernu, uspoří nemalé prostředky tím, že jim odpadne potřeba vést dvojí účetnictví v českých korunách i eurech. Jednotná měna také usnadňuje přeshraniční fúze mezi podniky a bankami.

¹¹ viz. http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podnikatel.html

¹² viz. http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podnikatel.html

Další významnou úsporu transakčních nákladů přinese vytvoření Jednotného eurového platebního prostoru, tzv. SEPA (*Single Euro Payment Area*). Tento projekt umožní provádět přeshraniční platební převody v eurech stejně snadno, bezpečně a za stejnou cenu jako je tomu u domácích plateb. V ČR tento Jednotný eurový platební prostor již z části funguje, ale zatím to nepřineslo téměř žádný efekt a vše je to otázka budoucnosti.

NIŽŠÍ ÚROKOVÉ SAZBY

Hlavním cílem Evropské centrální banky je pečovat o cenovou stabilitu, která se následně odráží v nízkých úrokových sazbách. Česká republika má již delší dobu nízké úrokové sazby, nicméně sazby nabízené podnikům komerčními bankami jsou vyšší než v eurozóně, takže prostor pro jejich snížení existuje. Nízké výpůjční sazby představují významný prorůstový faktor při ekonomickém dohánění vyspělých zemí.

- Na *makroekonomické úrovni* lze od zavedení eura očekávat následující výhody:

SPOLUROZHODOVÁNÍ O MĚNOVÉ POLITICE EUROZÓNY

Se vstupem do eurozóny se vedení České národní banky bude moci podílet na měnové politice Evropské centrální banky. Tento orgán rozhoduje o klíčových úrokových sazbách, a tím významně ovlivňuje fungování evropské ekonomiky jako celku i jednotlivých národních ekonomik. Nastává zde i otázka jestli pro nás toto není vlastně nevýhodou, protože ztratíme vlastní měnovou politiku.

TLAK NA ROZPOČTOVOU KÁZEŇ

Česká republika bude jako člen eurozóny vystavena vyššímu tlaku na rozpočtovou kázeň, díky Paktu stability a růstu, jejíž vynucování bude podpořeno též hrozbou sankcí. Mít zdravé veřejné finance je však ve vlastním zájmu české ekonomiky. Pouze při obezřetném rozpočtovém chování vláda může čelit mnohým soudobým výzvám, např. problému stárnutí populace či udržitelnosti hospodářského růstu a vysoké zaměstnanosti.

OCHRANA PŘED KRIZÍ PLATEBNÍ BILANCE

Globální ekonomika 21. století s plně liberalizovanými kapitálovými toky je více náchylná ke

vzniku a k rychlému šíření finančních turbulencí. Česká ekonomika má v této oblasti nepříjemné zkušenosti z roku 1997, kdy se česká koruna dostala pod silný tlak zahraniční i domácí spekulace. To jen potvrzuje zranitelnost malých a otevřených ekonomik vůči otřesům finančních trhů. Z tohoto pohledu lze vnímat členství v eurozóně, které chrání jednotlivé ekonomiky před rozvratnými krizemi platební bilance, jako důležitý přínos pro stabilitu české ekonomiky. Nastává zde opět otázka zda to pro nás není nevýhoda, když ztratíme vlastní měnovou politiku.[V]

3.2.5 Nevýhody a možná rizika z přijetí eura v praxi

JEDNORÁZOVÉ NÁKLADY NA ZAVEDENÍ EURA

Přechod na euro v podnikovém sektoru si vyžádá vynaložení nemalých nákladů. Bude potřeba upravit informační systémy, přecenit zboží, vydat nové cenové katalogy, vyškolit zaměstnance a provést mnoho dalších úkonů. Tyto náklady si každý podnik bude hradit z vlastních zdrojů. Jedná se však vesměs o jednorázové náklady, zatímco výhody dané používáním eura budou trvalé.

ZTRÁTA SAMOSTATNÉ MĚNOVÉ POLITIKY

Se zánikem české koruny zanikne i pravomoc České národní banky provádět měnovou politiku. Ta bude určována Evropskou centrální bankou nikoli podle aktuálních potřeb české ekonomiky, nýbrž z pohledu eurozóny jako celku. To se může jevit jako určité ochuzení nástrojů makroekonomické stabilizační politiky. Na druhé straně je třeba si uvědomit, že vysoká obchodní i finanční otevřenost české ekonomiky představuje již dnes výrazné omezení autonomního rozhodování o domácích úrokových sazbách.

RIZIKO VNÍMANÉ INFLACE

Obyvatelé některých dnešních států eurozóny mají pocit, že zavedení eura vyvolalo zvýšení inflace. Nicméně údaje o vývoji cenové hladiny tyto domněnky nepotvrzují. Ve skutečnosti došlo k nárůstu cen jen některých položek, např. v restauracích, u kadeřníka, v tržnicích, za drobné opravy, apod. U jiných druhů zboží naopak ceny klesly, takže celkový dopad na inflaci byl minimální. Tomuto riziku, že se lidé budou obávat eura kvůli strachu ze zdražování, je třeba věnovat maximální

pozornost. Proto také Národní plán zavedení eura v České republice zdůrazňuje princip cenové neutrality při přechodu na euro. Počítá také s řadou opatření, která by měla čelit riziku vnímané inflace. Například uzákoněna bude povinnost duálního označování cen, počítá se s bedlivějším sledováním cenového vývoje, vytvořena bude černá listina podnikatelů, kteří využijí zavedení eura ke zvýšení cen.[VI]

3.2.6 Za kolik korun jedno euro?

V současné době je kurz eura kolem 25,00 Kč.¹³ Každému zhodnocení koruny se na veřejnosti brání především vývozní podniky, dovozci by ovšem teoreticky uvítali co nejvyšší kurz koruny vůči euru. Můžeme říkat pouze teoreticky, protože většina dovozců (např. obchodní řetězce) dokáže prodat dovezené zboží i předražené. Zahraniční investoři vydělávají na podhodnocené koruně tím více, čím jim jejich přímá investice umožní více nakoupit z tuzemských zdrojů za koruny (např. přímý nákup fungující továrny či nákupy ozemků a dražších obytných domů). Podhodnocená koruna podporuje příliv zahraničního kapitálu a nepodporuje jeho odliv, pokud k němu nevedou jiné ekonomické úvahy (např. politické motivy, difference v úrokových mírách).

Současné kurzové podhodnocení koruny je zřejmě i jedním z nedeklarovaných cílů měnové politiky ČNB, která proti němu neintervenuje, ale naopak hromadí velké devizové rezervy (na kterých prodělává stamiliony). Její úroková politika rovněž podporuje nízký kurz koruny.

S jakým kurzem koruny přejdeme do Eurozóny? Koruna již jednou vstupovala do západní měnové oblasti značně podhodnocená (v roce 1939 s kurzem 10 Kč za 1 Říšskou marku) a bylo to tenkrát chápáno jako okradení naší země, proti němuž není obrany. Můžeme se tedy domnívat, že do eurozóny bychom měli vstupovat až po určitém zlepšení kurzu koruny k euru. Po zániku samostatné české měny bude náprava již nemožná, dojde však ke zhodnocení peněžních úspor, starobních důchodů a korunových pohledávek, v Česku tedy vzrostou. Doplatí na to především starší generace.[8]

¹³ Ke dni 21.4.2008 byl kurz EUR 25.090.

3.2.7 Budoucnost evropské integrace

Na předchozích řádcích jsem se pokusila vysvětlit, že proces evropské integrace představuje dosud nejúspěšnější integrační pokus v historii, jehož přínosy výrazně převyšují náklady, jehož základna je nesmírně široká a potenciál rozhodně nevyčerpaný a jež vstupuje do nového tisíciletí pln výzev. To, zda se tyto výzvy podaří v praxi uspokojivě naplnit, záleží na řešení a logickém sledu čtyř oblastí, které mohou budoucnost evropské integrace zřejmě ovlivnit nejvíce. Patří k nim:

2. reforma institucí EU a změna systému a způsobu rozhodování v nich,
3. úspěšné zavedení a fungování společné měny euro a uspokojivý výkon společné měnové politiky,
4. úspěšný průběh přidružování a následného připojování stávajících kandidátů členství, včetně České republiky, a konečně
5. výrazný posun v náhledu na společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Unie.

Logický sled řešení těchto oblastí by měl být totožný s výše uvedeným pořadím. Realita této doby nicméně napovídá, že tento sled byl narušen. Bylo by totiž logické, kdyby instituce EU byly již připraveny jak na zavedení jednotné měny, tak především na rozšíření EU zamýšleným východním směrem.[13]

3.3 Euro v otázkách a odpovědích

Hovoříme-li o eurozóně, setkáme se většinou s otázkou jejího rozšiřování. Mnohé země usilují o co nejrychlejší vstup, jiné si vymohly možnost vstoupit později. Velmi málo se ovšem hovoří o opačném směru – o možnosti eurozónou opustit.

3.3.1 Může ČR zůstat mimo euro?

Česká republika nemá podle evropské legislativy na vybranou. Po splnění konvergenčních kritérií bude povinna k eurozóně přistoupit, neboť se k tomu zavázala v přístupové smlouvě. Žádné referendum již evropská legislativa nepožaduje. Hlasování o přijetí eura by ale ČR mohla vyhlásit na základě národní legislativy. K tomu by aktuálně bylo třeba schválit buď ústavní zákon o obecném referendu a splnit případné podmínky pro vyhlášení referenda, anebo schválit ústavní

zákon o speciálním referendu o vstupu do eurozóny. Varianta speciálního referenda byla využita při ratifikaci naší přístupové smlouvy k EU. Logicky by vzhledem k vyjednanému stavu věcí případné referendum mělo rozhodovat nikoli o tom, zda do eurozóny vstoupíme, nýbrž jen o tom, zda vstoupíme v určitém okamžiku. Při negativním výsledku by tak po určitém časovém intervalu mělo následovat referendum další o novém termínu přijetí eura. Fakticky by se ovšem odmítnutí mohlo několikrát opakovat. To by teoreticky mohlo znamenat otevření stázky o našem nevstoupení do eurozóny.

Vzhledem k velikosti a váze naší země současné EU ovšem nelze takový vývoj příliš očekávat. Snad jen určitá výjimečná situace v rámci EU, kdy by na našem souhlasu záviselo nějaké rozhodnutí klíčové pro budoucnost Unie, by mohla vytvořit příležitost získat podobnou výjimku jako Dánsko a Spojené království. Pravděpodobnost takového vývoje se ale nyní jeví velmi nízká, a navíc závislá na tom, zda mimo eurozónu zůstanou alespoň některé státy z trojlístku Spojené království, Dánsko a Švédsko.[13]

3.3.2 Může ČR odmítnout euro?

V diskusi o budoucím vstupu České republiky do systému společné evropské měny se často objevují protichůdná stanoviska. Východiskem veškerých úvah musí nutně být podmínky, za nichž ČR vstoupila do EU a jež jsou definovány v tzv. přístupové smlouvě. Právě a jen odtud lze odvozovat možnosti české strany vůči EU, pokud jde o problematiku plného zapojení ČR do měnové integrace. Revize přístupové smlouvy je totiž z mnoha důvodů prakticky vyloučena, neboť se formálně-právně jedná o součást tzv. primárního práva EU, jehož změna předpokládá konsensus všech členských států včetně následné ratifikace revidovaných dokumentů buď cestou referenda, anebo parlamentem. V historii evropské integrace se proto nikdy k takovému kroku nepřistoupilo. A i kdyby ano, v současnosti, kdy EU čítá sedmadvacet členských států, by procedura revize byla velmi komplikovaná. Nehledě na to, že v rámci vyjednávání by zcela jistě nebyla otevřena pouze otázka společné měny. Potenciální konsensus by tak byl ohrožen hned při zahájení jednání.

Důsledky přístupové smlouvy

Článek 4 Aktu o přistoupení, jenž je nedílnou součástí přístupové smlouvy, hovoří jednoznačně: „Každý nový členský stát se účastní hospodářské a měnové unie ode dne přistoupení jako členský stát, na který se vztahuje výjimka, ve smyslu 122 Smlouvy o Evropském společenství (ES).“ Členské

země EU, na které se podle dotyčného článku vztahuje výjimka, se vyznačují tím, že se doposud nezúčastnily tzv. třetí etapy budování hospodářské a měnové unie, respektive nesplnily tzv. konvergenční kritéria a nemají měnu euro.

V této souvislosti je nezbytné podotknout, že často zmiňované srovnání států, na něž se výjimka vztahuje, se situací Velké Británie a Dánska a jejich pozicí vůči měnové integraci není úplně šťastné. Odpůrcům měnové integrace sice může ukazovat cestu, jíž se ubírat, nicméně výjimečné postavení těchto zemí vyplynulo z jiných okolností. Velká Británie si svou výjimku vyjednala na mezivládní konferenci, předcházející přijetí maastrichtské Smlouvy o EU, Dánsko ji vytyžilo po neúspěšné ratifikaci tohoto dokumentu. Jinak řečeno, jednalo se o kvalitativně zcela odlišnou situaci, než ve které se nacházely státy, které k EU přistoupily v roce 2004 a 2007 (včetně ČR). Podle standardního postupu uplatňovaného v kontextu rozšiřování musejí přistupující země přijmout veškeré *acquis communautaire*. Zatímco Velká Británie a Dánsko byly „uvnitř“ a mohly vyjednávat o přijetí hospodářské a měnové unie coby závazného a podrobně definovaného integračního cíle korigovat, nové členské státy tuto možnost neměly. Byly postaveny před jednoznačnou volbou: buď veškerou dosavadní smluvní bázi EU přijmout anebo zůstat mimo ni.

Přiměřenější je v tomto ohledu srovnání nových členů včetně ČR se Švédskem, které je rovněž státem, na který se vztahuje výjimka. Ohlédneme-li od odlišné vnitřní politické situace a skutečnosti, že Švédsko je členem EU již od roku 1995, pak je jeho pozice vůči společné měně porovnatelná se zeměmi, které do EU vstoupily v letech 2004 a 2007 a dosud eurem nedisponují. Švédsko dlouhodobě neplní konvergenční kritéria, tudíž se prozatím nequalifikovalo k přijetí společné měny. Navíc zde po celé řadě signálů napovídajících, že společná měna se ve Švédsku netěší podpoře, proběhlo v roce 2003 referendum, v němž občané euro poměrem 56:42 (při 81% účasti) odmítli.

Státům s výjimkou se v současné době již zmíněné relativní volnosti může jako výrazný argumentační nástroj hodit referendum, které nejenže vyšle signál směrem k nadnárodní rovině vládnutí, ale zároveň umožní národním politikům přesunout břímě rozhodnutí na jednotlivé občany.[13]

3.3.3 Referendum: ano, či ne?

Je zřejmé, že uvedený postup je sice možný, avšak nikoli bez rizik. Byť tomu v současnosti příliš

nenasvědčuje, je možné, že přijetí společné měny nestane otázkou čistě politické volby, ale ekonomické nutnosti. I když jde o objektivně málo reálnou variantu, je třeba ji do úvah o budoucích postupech začlenit. Už jen proto, že souvisí s možnostmi a ochotou plnit maastrichtská konvergenční kritéria.

Referendum coby „brzda“ se v tomto směru může jevit jako výhodné. V případě ČR ovšem existuje celá řada faktorů, jež mohou takový postup zablokovat nebo napomoci k nezamýšlenému výsledku. Odhlédneme-li od toho, že referendum o přijetí eura může být považováno za „zbytečné“, neboť ČR se k tomuto závazku fakticky připojila již ratifikací přístupové smlouvy, notoricky známou skutečností je, že český právní řád nedisponuje zákonem o obecném referendu. Z hlediska politického systému jako celku se nejedná o zásadní překážku, není však k dispozici konkrétní právní nástroj, jenž by referendum v ČR vůbec umožňoval.

ČR vstoupila do EU v rámci doposud největší vlny států, jejichž politická a ekonomická vyspělost byla a je z hlediska EU diskutabilní (i když oficiálně to nebývá připomínáno). ČR rovněž jednoznačně nedeklarovala, že se staví proti přijetí společné měny. Navíc je ČR na půdě EU aktérem, jenž pro své kroky hledá politickou podporu jen obtížně. Na rozdíl od Polska, které patrně využije v souvislosti s přijímáním společné měny referendum, ale jehož pozice už delší dobu není dána tím, že se jedná o nový členský stát, nýbrž tím, že jde o zemi lidnatou – a tudíž s nezanedbatelným politickým vlivem a koaličním potenciálem v rámci Evropské rady.[13]

3.3.4 Česká cesta?

České republice se ve vztahu k přechodu na jednotnou měnu (resp. k oddálení jejího přijetí) nenabízí mnoho možností. Navíc můžeme očekávat, že s postupným plněním konvergenčních kritérií se akční radius ČR ještě zúží. Přesto lze i nadále počítat jak s variantou neplnění konvergenčních kritérií, tak s možností uspořádat referendum. Obojí však s sebou nese rizika a je pouze na české politické reprezentaci, zda je přijme, anebo zda se tato rizika alespoň vyrovnají očekávaným přínosům z odmítnutí společné měny. Pokud by Česká republika uvažovala o oddálení přechodu na euro, jako vhodnější se jeví neplnění konvergenčních kritérií v jejich celku. Kromě pěti známých kritérií sem spadají i legislativní požadavky, jejichž nenaplnění může přijetí eura fakticky oddálit.

Další z možností je nepřistoupení k mechanismu ERM II. Vstup do systému bývá zvažován zpravidla až v případě, kdy daná země plní všechny ostatní podmínky přijetí společné měny. ERM II je tedy „testem“ schopnosti potenciálního člena eurozóny dostát požadovaným závazkům i dlouhodoběji. Podmínkou kvalifikace pro přijetí eura je úspěšně obstát v ERM II minimálně dva roky, což z hlediska oddálení vstupu do eurozóny představuje poměrně významný nástroj, zvláště pokud neexistuje jednoznačná povinnost, kdy má daná země podmínky ERM II začít plnit. Navíc ke zmíněným dvěma letům je potřeba připočítat další minimálně tři měsíce, kdy probíhá úřední zhodnocení, zda jsou předepsaná kritéria skutečně plněna i těsně před přijetím eura. Jinak řečeno, s rozhodnutím o vstupu do ERM II může ČR (bude-li jeho podmínky plnit) teoreticky „získat“ zhruba 27 měsíců, než reálně zavede společnou měnu. Pokud ČR v rámci pásma ERM II po dobu zmíněných dvou let „nevydrží“, dojde i k adekvátnímu oddálení přijetí eura. K dalšímu oddálení přispěje skutečnost, že přijetí eura je z mnoha důvodů vhodnější zahájit na počátku roku, nikoliv v jeho průběhu.

Na úrovni EU hraje v souvislosti s přijímáním společné měny důležitou roli faktor politického zhodnocení naplňování konvergenčních kritérií. Podle článku 122 Smlouvy o ES dochází nejprve k hodnocení ze strany Komise a ECB. Poté se o věci jedná na úrovni Evropské rady, je konzultován Evropským parlamentem a nakonec rozhoduje Rada ministrů hospodářství a financí (ECOFIN), a to kvalifikovanou většinou. Součástí tohoto rozhodnutí je krom odsouhlasení plnění konvergenčních kritérií posouzení slučitelnosti národní legislativy s legilativou EU, stanovení konkrétního data vstupu do eurozóny a stanovení kurzu národní měny vůči euru. Klíčový je přitom časový interval mezi rozhodnutím Rady a jejím vstupem v platnost. I zde lze tedy získat určitý časový prostor. Opět přitom platí, že optimální je pro zahájení projektu začátek roku.[13]

3.4 Dílčí shrnutí

I když začlenění do eurozóny představuje jak ze strany ČR, tak ze strany EU do značné míry politický krok, jeho budoucí omezení, či dokonce reverzibilita nejsou variantami, s nimiž by se dalo počítat. Lze sice vést diskuse o tom, zda se tak (ne)stane na úkor ekonomiky ČR, pravdou však zůstává, že primárně-právní závazek tím oslaben nebude. Ať už bude postup ČR v otázce začleňování do eurozóny jakýkoli, lze závěrečné doporučení vést po dvou liniích. Měl by existovat závazný, nicméně modifikovatelný plán naplňování konvergenčních kritérií a přijímání eura, přičemž k finální konverzi by mělo dojít spíše později než dříve. Teprve tehdy, až budou vytvořeny

potřebné ekonomické podmínky. Bude-li se nakonec v ČR o euru rozhodovat referendem, neměla by se opomínat rizika tohoto nástroje jak ve vztahu k EU, tak i „dovnitř“. Podle dokumentu *„Přehled úkolů v oblasti působení České národní banky a nástin dalších úkolů v souvislosti se zavedením eura v ČR“* by měla komunikační kampaň týkající se společné měny v ČR už pomalu probíhat. ČNB v daném textu počítá s jejím zahájením čtyři až pět let před reálným zavedením eura.

Závěr

Diplomová práce se věnuje problematice měnové unie v České republice a obsahuje stručnou analýzu nejdůležitějších dokumentů, které jsou spojené se zavedením eura v České republice.

Prvním dnem roku 1999 se euro stalo zákonným platidlem těch zemí Evropské unie, které byly schopny splnit požadovaná kritéria pro vstup do Hospodářské a měnové unie a současně i politicky ochotny do Hospodářské a měnové unie vstoupit. Měnu euro nelze důsledně definovat bez toho, že je vymezen pojem Hospodářské a měnové unie a Evropské centrální banky. Eurozóna představuje prostor, v němž euro plní svoji roli zákonného platidla, Evropská centrální banka představuje nezávislou vrcholnou měnovou autoritu, zodpovědnou za kvalitu a stabilitu euro.

V kapitole přistoupení České republiky k eurozóně a jeho zhodnocení se Česká vláda v době podání přihlášky za člena Evropské unie v lednu 1996 netajila uspokojením, že země plní hlavní konvergenční kritéria vyrovnaného rozpočtu a kurzové stability lépe než řada členských zemí EU. Pouze kritérium stlačující inflaci a dlouhodobé úrokové sazby na průměrnou úroveň tří nejlepších členů EU „zbývalo“ splnit. O dva roky později Česká republika přes rozpočtový deficit i nárůst veřejného dluhu stále plnila maastrichtská kritéria v těchto dvou oblastech. Následující období však přineslo eskalaci zhoršení fiskálních kritérií, výrazné zlepšení inflace a snížení úrokových sazeb pod úroveň Eurozóny.

Hlavní cíl diplomové práce týkající se zmapování měnové integrace v České republice a zjištění hlavních výhod, nevýhod a možných rizik z přijetí eura v praxi byl podle mého názoru naplněn. Praktickým výstupem je zjištění, jaké výhody a nevýhody přináší euro spotřebitelům, občanům, podnikatelům a jaké výhody přináší na makroekonomické úrovni. Měna euro přináší občanům a spotřebitelům výhody jako je levnější a pohodlnější cestování, nakupování, levnější půjčky, stabilnější a snadno porovnatelné ceny. Pro podnikatele výhodou může být snížení transakčních nákladů, odstranění kurzového rizika a nižší úrokové sazby. Se vstupem do eurozóny se vedení České národní banky bude moci podílet na měnové politice Evropské centrální banky a Česká republika bude jako člen eurozóny vystavena vyššímu tlaku na rozpočtovou kázeň.

Co se týká nevýhod a možných rizik z přijetí eura v praxi, to může být představováno jednorázovými náklady na zavedení eura. Přejít na euro v podnikovém sektoru si vyžádá vynaložení nemalých nákladů. Bude potřeba upravit informační systémy, přecenit zboží, vydat nové

cenové katalogy, vyškolit zaměstnance a provést mnoho dalších úkonů. Tyto náklady si každý podnik bude hradit z vlastních zdrojů.

Se zánikem české koruny zanikne i pravomoc České národní banky provádět měnovou politiku. Ta bude určována Evropskou centrální bankou nikoli podle aktuálních potřeb české ekonomiky, nýbrž z pohledu eurozóny jako celku.

Obyvatelé některých dnešních států eurozóny mají pocit, že zavedení eura vyvolalo zvýšení inflace. Nicméně statistické údaje o vývoji cenové hladiny tyto domněnky nepotvrzují. Ve skutečnosti došlo k nárůstu cen jen u některých položek, např. v restauracích, u kadeřníka, v tržnicích, za drobné opravy, apod. U jiných druhů zboží naopak ceny klesly, takže celkový dopad na inflaci byl minimální. Tomuto riziku, že se lidé budou obávat eura kvůli strachu ze zdražování, je třeba věnovat maximální pozornost. Proto také Národní plán zavedení eura v České republice zdůrazňuje princip cenové neutrality při přechodu na euro.

Hlavním přínosem ze zpracované práce pro čtenáře je získání informací, především týkající se problematiky uvedené v této práci a uplatnění teoretických znalostí získaných během studia nejen na vysoké škole.

Seznam použité literatury

1. BALDWIN, R. WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
2. KLVÁČOVÁ, E. MALÝ, J. a kol. *Základy evropské konkurenceschopnosti*. 1. vyd. Professional Publishing, 2007. 118 s. ISBN 978-80-86946-54-2.
3. LACINA, Lubor a kol. *Studie vlivu zavedení eura na ekonomiku ČR*. 1. vyd. Bučovice: Martin Stříž, 2008. ISBN 978-80-87106-08-2 (CD-ROM).
4. LACINA, Lubor. *Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.
5. LIŠKA, Václav. STAVÁREK, Daniel. *Světové a regionální finanční instituce*. 1. vyd. Professional Publishing, 2003. 156 s. ISBN 80-86419-40-1.
6. LOUŽEK, Marek. *Měnová politika a příchod eura. Sborník textů ze seminářů*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 107 s. ISBN 80-86547-08-6.
7. Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. *Národní plán zavedení eura v České republice*. Praha 2007.
8. PEČINKOVÁ, I. *Euro versus koruna. Rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 191 s. ISBN 978-80-7325-120-8.
9. ŠREIN, Zdeněk. *Hospodářská politika Evropského Společenství*. Praha: VŠE, 1996. 180 s. ISBN 80-7079-543-3
10. ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Praha: VŠE, 2002. 370 s. ISBN 80-7079-946-3
11. Úřad vlády České republiky. *Argumentář ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu*. 1. vyd. Praha, 2005. 93 s. ISBN 80-86734-86-2.
12. Úřad vlády České republiky. *Česká republika v roce I*. 1. vyd. Praha, 2005. 47 s. ISBN 80-86734-87-0.
13. ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 364 s. ISBN 80-7179-472-4.

Elektronické zdroje

- I. *EU a Česká republika*. [on-line]. 2008.[cit. 7.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro.html

- II. *Konvergenční program České republiky*. [on-line]. 2008.[cit. 7.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_konvergen_program_cr_395.html
- III. *Podmínky přijetí eura a Česká republika*. [on-line]. 2008.[cit. 9.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podminky_prijeti.html
- IV. *Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně*. [on-line]. 2008.[cit. 7.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_strategie_cr_eurozony.html
- V. *Výhody pro občany, spotřebitele, podnikatele a makroekonomické výhody*. [on-line]. 2008.[cit. 9.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_spotrebitel.html
- VI. *Nevýhody a možná rizika z přijetí eura*. [on-line]. 2008.[cit. 9.4.2008]. Dostupné z http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_nevyhody_rizika.html

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
CZK	Česká koruna
ECOFIN	Rada ministrů hospodářství a financí
EMS	Evropský měnový systém
ES	Evropská společnost
EU	Evropská unie
EUR	Euro
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPO ČR	Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
NKS	Národní koordinační skupina
PS ČR	Parlament České republiky
SRN	Německá spolková republika

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové (bakalářské) práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové (bakalářské) práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové (bakalářské) práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou (bakalářskou) práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

1. Konvergenční (maastrichtská) kritéria

Konvergenční (maastrichtská) kritéria

Členské státy EU musí před přijetím společné evropské měny splnit pět kritérií, dvě fiskální a tři měnová:

6. Rozpočtový deficit veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 3 procenta HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud je povolená hranice výjimečně a přechodně překročena, nebo když se rozpočtový schodek neustále a výrazně snižuje a přibližuje se stanovené hodnotě tří procent.
7. Celkový dluh veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 60 procent HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud se veřejný dluh dostatečně rychle přibližuje zpět ke stanovené hranici.
8. Měna musí být udržována v povoleném fluktuačním pásmu mechanismu měnových kurzů (ERM) bez devalvace vůči jiným měnám po dobu dvou let před rozhodnutím o vstupu.
9. Míra inflace členského státu – měřeno podle spotřebitelských cen – nesmí přesáhnout během jednoho roku před rozhodnutím o jeho vstupu do HMU 1,5 procentního bodu průměrné inflace tří zemí s nejnižší inflací.
10. Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb nesmí překročit během jednoho roku před rozhodnutím o vstupu o více než 2 procentní body průměr ve třech cenově nejstabilnějších členských zemích.

Mimoto musí být splněna podmínka slučitelnosti statutu národní centrální banky se statuty Evropské centrální banky a Evropského systému centrálních bank.

